

संघीय संसद र प्रदेश सभा सञ्चालन: अनुभव आदान प्रदान एवं अन्तरक्रिया कार्यक्रमको प्रतिवेदन

संघीय संसद सचिवालय
वानेश्वर, काठमाडौं
२०७७ मंसिर १२ र १३

पृष्ठभूमि :

संविधान सभा निर्वाचनबाट संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको संविधान २०७२ जारी भइसकेपछि, पहिलो पटक २०७४ सालमा स्थानीय तह, प्रदेश सभा तथा प्रतिनिधि सभाको निर्वाचन सम्पन्न भयो । संघीयताको व्यवहारिक कार्यान्वयनको क्रममा पहिलोपटक नेपालमा तीनवटै तहका निर्वाचन सम्पन्न भइसकेपछि, संघमा प्रतिनिधि सभा र राष्ट्रिय सभा रहेको संघीय संसद निर्माण भयो भने सातवटै प्रदेशमा प्रदेश सभाहरूको विधिवत् गठन तथा सञ्चालन भयो । संविधानतः संघीय संसद र प्रदेश सभा आफैमा स्वायत्त भएकाले संघमा रहेको संघीय संसद र सातवटै प्रदेशमा रहेका प्रदेश सभाहरूबीच एक आपसमा छलफल, अन्तरक्रिया, अनुभव आदान प्रदान गर्ने संयन्त्रको अभाव देखियो । उसो त संघीय संसद पहिलेदेखि नै चलिरहेको हुँदा सञ्चालनका लागि कुनै कठिनाइ नभए पनि सात वटै प्रदेशमा प्रदेश सभाहरू नयाँ थिए । प्रदेश सभा कसरी सञ्चालन गर्ने ? संसदीय परम्परा, पद्धति र तौरतरिका कस्तो हुनुपर्छ ? संघीय संसद कसरी सञ्चालन भइरहेको छ ? ऐन, कानून निर्माण कसरी हुन्छ भन्ने जस्ता यावत प्रश्नहरूको उत्तर खोज्दै संघ र प्रदेशका संसदहरूको बीचमा अनुभव आदान प्रदान गर्ने, संसदीय अभ्यास र परम्पराका बारेमा जानकारी लिने दिने अनौपचारिक फोरमको आवश्यकता महसुस गरी संघीय संसदका पदाधिकारी एवं सात वटै प्रदेश सभाका सभामुख र उपसभामुखहरूका बीचमा नियमित रूपमा सभा सञ्चालन अनुभव आदान प्रदान तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम राख्ने कार्यको शुभारम्भ गरिएको थियो ।

सोही योजनामूताविक पहिलो पटक संघीय संसदको आयोजनामा २०७५ भाद्र ३ गते काठमाडौंको चन्द्रागिरिमा पहिलो बैठक सम्पन्न भएको थियो भने बागमती प्रदेश सभाको आयोजनामा २०७५ कार्तिक २९ चितवन सौराहामा दोस्रो बैठक सम्पन्न भएको थियो । त्यसैगरी गण्डकी प्रदेश सभाको आयोजनामा २०७६ मा पोखरामा तेस्रो बैठक सम्पन्न भएको थियो ।

तेस्रो बैठकपछि चौथो बैठकका लागि तयारी गर्न नपाउँदै विश्वलाई आक्रान्त बनाइरहेको कोरोना भाइरस (कोभिड-१९) को महामारीले नेपाल पनि अछुतो हुन सकेन । अन्य क्षेत्रजस्तै संसद पनि कोरोना महामारीको चपेटामा पर्‍यो । कोरोना महामारीकै बीचमा जनस्वास्थ्यमा आधारभूत मापदण्डहरूको पालना गर्दै यहीँ २०७७ मंसिर १२ र १३ गते काठमाडौंस्थित संघीय संसद भवन बानेश्वरमा चौथो बैठकका रूपमा संघीय संसद र प्रदेश सभा सञ्चालनको अनुभव आदान प्रदान तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न गरिएको छ ।

पहिलो सत्र : उद्घाटन (मंसिर १२)

संघीय संसद भवन बानेश्वरमा मंसिर १२ गते विहान ९ बजेदेखि संघीय संसद र प्रदेश सभा सञ्चालन अनुभव आदान प्रदान एवं अन्तरक्रिया कार्यक्रम शुरु भयो । संघीय संसद प्रतिनिधि सभाका सम्माननीय सभामुख अग्निप्रसाद सापकोटा, राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्ष गणेशप्रसाद तिमिल्सिना, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्री माननीय डा. शिवमाया तुम्बाहाङ्फे, राष्ट्रिय सभाका माननीय उपाध्यक्ष शशिकला दहाल एवं छ वटा प्रदेश सभाका माननीय सभामुख र पाँच वटा प्रदेशका माननीय उपसभामुखहरूको उपस्थिति रहेको उक्त

अन्तरक्रिया कार्यक्रमको उद्घाटन सम्माननीय सभामुख र राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्षले संयुक्त रूपमा गमलामा पानी राखेर गर्नुभएको थियो ।

संघीय संसदका महासचिव डा.भरतराज गौतमको स्वागत मन्तव्यबाट शुरु भएको उक्त कार्यक्रमको पहिलो सत्रमा प्रतिनिधि सभाका सम्माननीय सभामुख, राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्ष, माननीय कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्री र राष्ट्रिय सभाका माननीय उपाध्यक्ष शशिकला देहालले मन्तव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो । कार्यक्रमको सञ्चालन राष्ट्रिय सभाका सचिव राजेन्द्र फुयालले गर्नुभएको थियो । उद्घाटन सत्रको क्रममा सम्माननीय तथा माननीयज्यूहरूले व्यक्त गर्नुभएको विचार यहाँ जस्ताको तस्तै उल्लेख गरिएको छ ।

अग्निप्रसाद सापकोटा, सम्माननीय सभामुख

यो निकै महत्वपूर्ण कार्यक्रममा सहभागी राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्षज्यू, यसैगरी यो कार्यक्रममा सहभागी कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला माननीय मन्त्रीज्यू, यसैगरी राष्ट्रिय सभाका उपाध्यक्षज्यू, प्रदेश सभाका माननीय सभामुखज्यूहरू, त्यसैगरी प्रदेश सभाका माननीय उपसभामुखज्यूहरू, संसद सचिवालयका महासचिव, सचिवलगायत सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारी मित्रहरू र यो कार्यक्रममा सहभागी अन्य महानुभावहरू र प्रिय पत्रकार मित्रहरू ।

सबैभन्दा पहिला त मलाई निकै खुशी लागेको छ, यो कार्यक्रमको आयोजना गर्ने क्रमसँगै हामीले धेरैचोटि विचार गर्थौं । यो जोखिम यो बेलामा लिने कि नलिने ! त्यसमाथि पनि काठमाडौं एउटा कोभिड १९ को 'हटस्पट'को रूपमा जोखिमपूर्ण स्थितिमा रहेको बेलामा यो कार्यक्रमलाई आयोजना गर्नु कति उचित कति अनुचित ? हामीले धेरैचोटि विचार गर्थौं तर गत चैत्र ११ गतेदेखि यो सुरु भएको लकडाउन अहिलेसम्म, यो अब कोरोना कहिलेसम्म रहने हो भन्ने ठेगान नभएको हुनाले अब हामीले यो कोरोनाको जोखिमसँगसँगै उच्च स्वास्थ्य सुरक्षाका सबै मापदण्डहरू अपनाएर उच्च सर्तकताका साथ काम रोकनु हुँदैन, हामी धेरै भारी भारी भरकम नगरौं, धेरै व्यवस्थित तयारीका साथ गरौं भन्ने निष्कर्षमा पुग्यौं ।

आज यो रूपमा यो कार्यक्रम सुरु भएको छ मलाई धेरै खुसी लागेको छ । अलिकति थोरै हाम्रो गण्डकी प्रदेशका सभामुख, उपसभामुख उपस्थित हुन सक्नु भएको छैन । त्यसैगरी हाम्रो २ नम्बर प्रदेशका उपसभामुख उपस्थित हुन सक्नु भएको छैन । त्यसले हामीलाई अलिकति पूर्ण नभएको जस्तो लागेको छ तर पनि फेरि हामीले हरसम्भव उहाँहरूलाई यो जुममा जोड्नेसम्म पनि प्रयत्न गरिरहेका छौं, यो के भइरहेको छ, यहाँ के भइरहेको छ, सम्भव भएको छ कि छैन, नत्र भने यो जसरी सुरु भएको छ यो धेरै राम्रो यसको सुरुवात भएको छ भन्ने मलाई लागेको छ । अर्को कुरा, मलाई के लाग्छ त भन्दाखेरि अहिले हामी यस्तो परिस्थितिमा छौं नेपालको मात्रै होइन, वास्तवमा सयवर्ष यताकै सबैभन्दा ठूलो संकटको स्थितिमा हामी छौं । मानव जातिको अस्तित्व र सभ्यतामाथि नै एउटा ठूलो चुनौती खडा भएको छ, त्यो चुनौतीका विरुद्धमा बडेबडे वैज्ञानिकहरू, विज्ञ-विशेषज्ञहरू, खोजकर्ताहरू, भविष्यवेत्ताहरू सबै अहोरात्र खटिरहेका छन् । मलाई लाग्छ हामी सफल हुनेछौं, यो कोरोना विरुद्धको लडाइँमा मानव जातिले सफलता हासिल गर्नेछ र त्यसपछि एउटा नयाँ विश्व दृष्टिकोण बन्नेछ । वास्तवमा पुराना सबै दृष्टिकोणहरू भत्किने छन्, एक-एक गरी भत्किने छन् । नयाँ दृष्टिकोणहरू बन्ने

छन्, विश्व दृष्टिकोण बन्ने क्रममा छन् । यसै अर्थमा मलाई धेरै इतिहासकारहरू, दार्शनिकहरू, भविष्यवेत्ताहरूले धेरै आफ्ना धारणाहरू व्यक्त गरेका छन्, वैज्ञानिकहरूले । अहिले मलाई भनी हाल्नु जस्तो यो युभल नोहा हरारीले भन्नु भएको कुरासित मलाई अलिकति बढी नजिक बनाएको छ । उहाँले के भन्नुहुन्छ त भन्दाखेरि हामीले जलवायु परिवर्तनका बारेमा, आणविक युद्धका बारेमा धेरै विहंगम, विस्तृत र गम्भीर छलफल गरेका छौं, तर हामीले **artificial intelligence** को बारेमा धेरै चर्चा गरेका छैनौं र यसले हाम्रो जीवनमा धेरै ठूलो प्रभाव पार्नेवाला छ । र हामीले आगामी दिनका चुनौतीहरूको बारेमा छलफल गरेर त्यसको तयारी गर्न सकेनौं भने हामी असान्दर्भिक हुने खतरा छ ।

हाम्रोभन्दा अधिल्लो पिँढीलाई शोषणका विरुद्ध, अन्याय अत्याचारका विरुद्ध संघर्ष गरेर सान्दर्भिक हुने अवसर थियो, अब हामीलाई त्यस्तो अवसर छैन । दशौं लाख अथवा करोडौं-करोडौंको सङ्ख्याका मान्छेहरू अब बरोजगार हुनेवाला छन् । नयाँ प्रविधिबाट हामी लैस हुन सकेनौं भने हामी पूरै असान्दर्भिक हुने खतरा छ । त्यसकारण, म सुरुमै के अपिल गर्न चाहन्छु, के अनुरोध गर्न चाहन्छु भने हामी अहिले संविधान निर्माणपछिको पहिलो संघीय संसद भनौं, प्रदेश सभाहरूको पहिलो कार्यकालको दौरानमा छौं । यस अर्थमा हामीलाई निकै ठूलो महान् अवसर पनि छ, गम्भीर चुनौती पनि छ । अवसर यस अर्थमा छ कि हामी स्वतन्त्रतापूर्वक सिर्जनात्मक ढङ्गले, रचनात्मक ढङ्गले नयाँ-नयाँ खोज र अनुसन्धान गर्दै हामीले आ-आफ्नै ढङ्गले यसलाई अगाडि बढाउन सक्छौं । वास्तवमा ठूलो छलफल, अन्तरक्रियाको बीचबाट ।

हामीलाई चुनौती यस कारणले छ कि यो नयाँ छ यो हाम्रो स्थितिअनुसार सबै कुरा व्यवस्थित भइसकेका छैनन् । यसकारणले यो नयाँ भएको हुनाले एउटा आफैले यो **track** निर्माण गर्दै अगाडि बढ्नपर्ने स्थिति छ । तर फेरि मलाई सोध्नुहुन्छ भने चुनौती बढी छ कि अवसर बढी छ भनेर मलाई सोध्नु हुन्छ भने म ढिलो नगरिकन के भन्न सक्छु भने अवसर नै बढी छ । हामीले त्यो अवसर बढी छ भनिरहँदाखेरि के गर्नुपर्छ त त्यसका लागि भन्दाखेरि हामीले ज्ञानको केन्द्रीकरण गर्नुपर्छ, ज्ञानको केन्द्रीकरण गर्ने भनेको सामूहिकतामा ज्ञानको केन्द्रकीकरण हुन्छ । हामीले ठूलो चुनौतीको सामना गर्दै छौं भनेपछि हामीले आपसमा छलफल, अन्तरक्रिया गरेर अगाडि बढ्नु पर्छ । हामीले दुईटै कुरामा ध्यान दिनुपर्छ । एउटा **life philosophy** को कुरा छ, अर्को **book philosophy** को कुरा छ । **Life philosophy** को कुरा गर्दाखेरि अहिले हामी **life philosophy** ठूलो विश्वविद्यालयमा छौं चाहे, प्रदेश सभाको कुरा गरौं चाहे यहाँ संघीय संसदको कुरा गरौं, हामी त्यो जीवनपद्धती सँगसँगै एउटा जीवनदर्शनको महा अभियानमा छौं किनभने हामी नयाँ छौं ।

यो कुरा पनि यहाँ जोडी हालौं मैले हाम्रो आन्दोलन नयाँ भयो, मौलिक भयो, नेपालकै जस्तो भयो । हाम्रा सबै उपलब्धिहरू नयाँ छन् । वास्तवमा भन्नुहुन्छ भने हाम्रो संविधान पनि मौलिक छ, हाम्रो संविधानले लोकतन्त्रका सबै आयामहरूलाई समेटेको छ, मात्रै होइन, यसले सबै नयाँ मूल्य-मान्यतालाई समेटेको छ । त्यसको आधारमा टेकेर, त्यसलाई अभ्यास गर्दै जाँदाखेरि हामी जनताको अपेक्षा पूरा गर्न सक्छौं तर एउटै शर्त के हो भन्दाखेरि हामीले बढीभन्दा बढी छलफल, अन्तरक्रिया, आम जनता, करोडौं जनतामा हामी यी कुरा प्रवाह गर्न सक्छौं, करोडौं जनतालाई कुन तरिकाबाट हामी यो छलफलमा सहभागी गर्न सक्छौं, त्यही दिशातिर हामी लाग्नुपर्छ । मलाई के लाग्छ त भन्दाखेरि हाम्रो संघीय संसद, हाम्रो संघीय संसद, प्रदेश संसदहरू सबै लोकतन्त्रका आत्मा हुन । त्यो आत्मालाई जागीत गर्न सक्थौं भने, हामीले यो संघीय संसद र प्रदेश सभाहरू भन्नुस् म यसलाई दुईटा शब्दमा श्लेषण गर्न चाहन्छु । हामीले यी संघीय संसद र प्रदेश सभाहरूलाई जीवन्त र जनमुखी । जीवन्त भन्दाखेरि, त्यहाँ चलायमान, गतिशील, र एउटा छलफलको वातावरण बनाउने । छलफलको वातावरण बनाएर, छलफल गरेर मात्रै त पुग्दैन, त्यसलाई जनमुखी पनि बनाउनु पर्छ । अरु धेरै कुरा हामीले गर्नुपर्छ । तर हामीले गर्नुपर्ने मुख्य कुरा के हो त भन्दाखेरि हामी विधि विधान नीति निर्माण गर्ने थलोमा छौं । त्यसकारण हामीले जती वैज्ञानिक वस्तुवादी र जनताका इच्छा आकाङ्क्षा र भावना समेटेर जती हामी कानूनहरू

निर्माण गछौं, त्यसमै हाम्रो सफलता सुनिश्चित हुन्छ एउटा कुरा । दोस्रो, कुरा मलाई के लाग्छ भन्दाखेरि हामीले चाहे सुशासनको कुरा गरौं, चाहे अन्य आचरणको कुरा गरौं, सबै आचरणको प्रवाह गर्ने मुख्य थलो भनेको संघीय संसद र प्रदेश सभाहरू पनि हो । फेरि अर्को कुरा के छ भने संघीय संसद कुनै न कुनै रूपमा पहिला राष्ट्रिय पञ्चायत थियो, बहुदल आएपछि पनि संसदहरू थिए । अहिले भिन्न रूपमा छ । हाम्रो परम्परागत खालको होइन यो, नितान्त नयाँ छ र मौलिक छ । यसलाई मौलिक रूपमै विकास गर्नु पर्छ । किनभने हामी गर्वका साथ भन्छौं कि हामीले समाजवाद उन्मुख राज्य व्यवस्था भनेका छौं । त्यो सामान्य सफलता होइन । असामान्य र असाधारण सफलता हो र हामीले सबैलाई सहमत गराएर गर्न सकेका छौं, यो महान् उपलब्धि हो। यो महान् उपलब्धिलाई हामीले जनताको जीवन व्यवहारमा देखिनेगरि, जनता अनुभूत हुने गरी अन्तिममा त्यो संविधानको सबै कुराको सफलताको अन्तिम अभिव्यक्ति भनेको जनताको जीवनमा परिवर्तन आउनु हो । जनताको जीवन माथि उठाउनु पर्‍यो । त्यसकारण हाम्रो क्षेत्रबाट गर्ने कुरा के हो त भन्दाखेरि हामीले जनताका इच्छा, आकांक्षा र भावना समेटेर यो संविधान अनुसारको कानून बनाउने हो ।

म सम्म आइपुग्दाखेरि महासचिवले संक्षिप्त रूपमा संघीय संसदले गरेका कामहरू सटिक कुरा स्वागत मन्तव्यका क्रममा राखिसक्नु भएको छ । त्यसै गरी राष्ट्रिय सभाको उपाध्यक्षले पनि आफ्नो मन्तव्यका क्रममा केही कुरा स्पष्ट गर्नु भएको छ । माननीय कानून मन्त्रीले पनि के गर्नु पर्छ त, एउटा दिशानिर्देश गर्नुभएको छ। राष्ट्रिय सभाका अध्यक्षज्यूले व्यवहारिक, हामीले दैनानुदिन गर्नुपर्ने कुराहरू सुस्म भन्दा सुस्म विप्लेषण गर्दै आफ्नो भनाइहरू राख्नु भएको छ । त्यसकारण मैले धेरै समय अहिले नै लिन चाहन्छु, किन भनेदेखि हामी खुला, सिधा, स्पष्ट कुरा छलफल गछौं । हामी, हाम्रो जिम्मेवारीमा केन्द्रित हुन्छौं । हामीलाई अरु धेरै विषयमा जानु छैन, हामी हाम्रो विषय जे छ, त्यसमा केन्द्रित हुन चाहन्छौं । हामी यो समयमा अधिकतम उपलब्धिमूलक बनाउन चाहन्छौं । किन भने जोखिम मोलेर कार्यक्रम गरिराखेका छौं भने यसलाई हामीले सफल बनाउनै पर्छ। हामी सबैले एकतावद्ध भएर अर्थात् मिहेनेत गर्‍यौं भने यो समयलाई हामीले सदुपयोग गर्नको लागि प्रतिवद्ध भयौं भने हामीले निकै राम्रो निष्कर्ष निकाल्न सक्छौं । मैले अघि नै भने, सहि विचार कहाँबाट आउँछ ? सही विचार आकाशबाट खस्ने पनि होइन, धर्तीबाट उम्रने पनि होइन । त्यो त जनताको बीचबाट आउँछ । मलाई त के लाग्छ भने मेरै सवालको कुरा गर्दाखेरि मभन्दा पहिला तपाईंहरू जिम्मेवारीबाट आउनु भएको छ । अध्यक्षज्यू लगायत तपाईंहरू जिम्मेवारीबाट आउनु भएको छ । तपाईंहरू अझ हामीभन्दा पनि हामी केन्द्रमा बस्नेहरूभन्दा पनि जनताका बीचमा हुनुहुन्छ जनताका एउटा अन्तरक्रियाका गरिराख्नु भएको छ । नयाँ छ, नयाँ भएको हुनाले कसरी प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ भनेर तपाईंहरू अहोरात्र लागि रहनु भएको छ । तपाईंहरूको अनुभवले हामीलाई पनि फिडब्याक हुन सक्छ । हामीले गरेका अभ्यासहरूले तपाईंहरूलाई दिशानिर्देश हुन सक्छ।

हाम्रो सबैभन्दा ठूलो दायित्व के हो भनेदेखि हामी संघीयतामा गएका छौं । संघीयता नेपाली जनताका लागि धेरै महत्वपूर्ण कुरा हो । संघीयताको औचित्य पुष्टि गर्ने दायित्व पनि हाम्रै हो । अहिले पुष्टि पनि हुँदै गएको छ । वास्तवमा भन्ने हो भने स्थानीय तहले, प्रदेश तहले जनताको बीचमा बसेर जे जे गरिरहेको छ, त्यसले जनतालाई के परेको छ भने संघीयता आवश्यक रहेछ भन्ने परेको छ । यदि संघीयता नहुँदो हो भने स्थानीय तह, प्रदेश तहले पहल प्रयत्न नगरेको भए, केन्द्रले दिशानिर्देश गरेर जो अगाडि बढेको छ । त्यसकारण, यसको औचित्यलाई अझ पुष्टि गर्ने, अझ जनताको विश्वास आर्जन गर्ने, जब हामी जनताको विश्वास आर्जन गछौं, त्यतिबेला हामी सफलतातिर अगाडि बढ्न सक्छौं । अब मैले भनिरहनु पर्दैन कि तपाईंहरूले गरि राख्नुभएको होला । नभए पनि मेरो एउटा हार्दिक सुझाव के छ त भन्दाखेरि, हाम्रो अभ्यासमा चै समितिहरू सर्वाधिक क्रियाशील हुनुपर्छ । किनभने फुल सदन त के हो भने, त्यहाँ आएका कुराहरूलाई पास गर्ने हो । त्यहाँ धेरै छलफलको वातावरण हुँदैन, त्यहाँ मिहिन पाराले, सुक्ष्मभन्दा सुक्ष्म ढङ्गबाट त्यहाँ छलफल गर्न हामीलाई सम्भव हुँदैन । एकदम सबै पाटापक्ष केलाएर छलफल गर्ने भनेको समितिहरूमा हो । प्रदेश सभाका समितिहरूलाई

सक्रिय बनाउने, चलायमान बनाउने र त्यहाँ छलफलको वातावरण बनाउने विज्ञ, विशेषज्ञहरूको छलफलहरू लिने, अझ म जोड दिएर के भन्छु त भन्दाखेरि, उहाँहरू वेसमा हुनुहुन्छ। स्थानिय तह, स्थानीय सरकारहरू वेसमा हुनुहुन्छ। उहाँहरूले जनतासीत एकाकार भएर धेरै अनुभवहरू हासिल गर्नु भएको छ। त्यसकारण, प्रदेश सभाका माननीय सभामुखज्यूहरू, उपसभामुखज्यूहरूले राम्रोसँग उहाँहरूसँग अन्तरक्रिया गर्ने, वहाँहरूको सहयोग लिने, उहाँहरूलाई अभिभावकीय अनुभूति पनि दिलाउने, वहाँलाई सहयोग पनि गर्ने, यो कुरामा लाग्नुहुने छ।

यहाँ कुरा उठिसकेको छ, सभामुख र उपसभामुखको कुरा। वास्तवमा, मैले भन्दाखेरि सभामुख र उपसभामुखको बीचमा यस्तो अन्तरघुलीत हुनपुग्यो कि, मानी लिऔं त्यो एउटै ज्यान हो, छुट्टाछुट्टै ज्यानै होइन। एउटा महानतम् दृष्टान्त मेरो मनमा आइहाल्यो, जति वेला कार्ल मार्क्स महानतम् कृति लेख्दै गर्नु हुन्थ्यो, त्यती वेला उहाँ थाकेर उहाँको कलम एकातिर फालिएको हुन्थ्यो, एङ्गोल्सले चै त्यही कलम समातेर त्यहीँबाट लेख्न सक्नुहुन्थ्यो। कति धेरै अन्तरघुलीत हुन सकेको होला? वास्तवमा हामी त्यस्तै महानतम् कुरा त सक्तीनौं होला, तर प्रेरणा लिन सक्छौं। हामीले हाम्रो संसदमा सबभन्दा नजिक भनेको, संघीय संसदमा पनि सभामुख, उपसभामुख, अध्यक्ष, उपाध्यक्ष र प्रदेश सभामा पनि सभामुख, उपसभामुखका बीचमा यस्तो तादम्यता होस्, यस्तो एक स्पिट होस्, दुइजनाका बीचमा एउटा अद्भूत एकता भएको थाहा पाउनासाथ, त्यो आभाष जानासाथ के हुन्छ त भन्दाखेरि सबै माननीय सदस्यहरूको बीचमा, सबै कर्मचारीहरूको बीचमा जान्छ र त्यहीँबाट शुरु हुन्छ एकताको भाव। हामी जब आन्तरिक एकतालाई मजवुत गर्नेछौं। त्यतिबेला एउटा शुरुवात हुन्छ। यसमा ध्यान दिनु भएकै छ होला जस्तो मलाई लाग्छ। अझ ध्यान दिने कुरामा तपाईंहरू लाग्नु नै हुनेछ।

अब यहाँ अधि नै पनि चर्चा चलेको छ। संसदको लागि के भयो भन्ने कुरा पनि भएको छ। यहाँ माननीय कानुन मन्त्रीले पनि आफ्नो कुरा राख्न भन्नुभएको छ तर यहाँ अहिले मैले भन्नै पर्ने संघ, प्रदेश र स्थानीय तह समन्वय तथा अन्तर सम्बन्ध विधेयक पास भइसकेको छ। अहिले त्यो महत्वपूर्ण छ। यसका आधारमा कानुनहरू बनाउनु पर्ने कुराहरू छ। यसमा तपाईंहरूको ध्यान जाने नै छ। अब यहाँ विधेयकहरूको छलफलमा हामी अली बढी केन्द्रित भएर, कसरी जनमुखी बनाउन सकिन्छ? कसरी विज्ञ विशेषज्ञहरूको सहयोग लिन सकिन्छ। अन्तरविरोधहरू छन्, अहिले भर्खरै समितिबाट पास भएका निजामती विधेयक, नागरिकता सम्बन्धी विधेयक छन्। त्यहाँ कसरी मिलनबिन्दुहरू खोज्न सकिन्छ, र विपक्षि दल, पक्ष-प्रतिपक्ष, अर्थात सरकारपक्ष विपक्ष, यी सबैसँग समन्वय कसरी गर्न सकिन्छ, सबैसँग समन्वय गरेर हामीले अन्तिममा सबै कुरा गरेर पनि चाहे संघीय संसदको कुरा गरौं। चाहे प्रदेश सभाको कुरा गरौं। हामीले वैज्ञानिक, वस्तुवादी सही जनताको इच्छा, आकांक्षा, भावनासीत एकाकार हुने विधेयक बनायौं भनेमात्रै हाम्रो उपलब्धि भएको देखिन्छ, रिजल्ट त्यहाँबाट नापिन्छ।

सुशासन कायम गर्नको लागि, तपाईंहरूलाई थाहा छ नि त, कति छिद्र खोजेर, कानुनलाई आफ्नो अनुकूल पार्न कोशिस गरिएको छ। हामीले भन्नै पर्दछ कि अहिले वास्तवमा भन्ने हो भने दलहरूमा पनि प्रशिक्षणको कमी भएको छ, विज्ञताको कमी छ, हामी सबै माननीय सांसदहरूमा पनि त्यो विज्ञता नभइकन, ज्ञानको तागत भनेको धेरै ठूलो तागत हो, त्यसो हुँदाखेरी त अरुको भर पर्नुपुग्यो, बाहिरबाट ल्याइएका विज्ञहरूको भर पर्नु पप्यो। अरुको भर पर्नु पप्यो। जनप्रतिनिधि, जो हजारौं, लाखौं जनताको प्रतिनिधित्व गर्छन्, उनीहरूले मात्रै जनमुखी विधेयकहरू बनाउन सक्छन्। त्यसकारण, त्यसमा हामीले बढी ध्यान दिनुपर्छ जस्तो लाग्छ। मैले के भन्न खोजेको त भने, पार्टीहरूभित्र पनि लोकतन्त्रको अभ्यास राम्रोसित हुन सकेको आभाष हामीलाई भएको छैन। दलमा पनि प्रशिक्षणहरू भएको छैन र हामीले संघीय संसदबाट पनि सांसदहरूलाई प्रशिक्षणको एउटा वातावरण बनाउन सकेका छैनौं। हुन त अधि नै धेरै चर्चा भइसकेको छ र हामीलाई धेरै राम्रोसित थाहा छ कि, हामी यो त्राहीमामको स्थितिमा छौं। सतर्क हुनु पनि पर्छ, होइन भन्नोस तपाईं, अमेरिकाजस्तो वैभवशाली राष्ट्रमा दुइलाख ६० हजारको मृत्यु भइसक्यो। हो, भन्नुस के हो के हो, रहस्यमै छ। आउँछ भ्याक्सिन भनेको

छ, कहिले आउँछ आउँछ । त्यसकारण, हामीले अत्यन्त सतर्कता अपनाउँदै अगाडि जानुपर्छ । अहिले पनि मैले तपाईंहरूको धेरै समय लिन चाहन्न । तपाईंहरूका कुरा सुनिसकेपछि हामी सामुहिक रूपमा एउटा निचोड निकाल्ने छौं र त्यो निचोडका आधारमा एउटा संकल्प गरेर हामी आफ्नो जिम्मेवारीमा फर्कने छौं । यसलाई निरन्तर अगाडि बढाउने छौं । यो विगतका कार्यक्रमको अहिलेको परिस्थिति अनुसार निरन्तरता नै हो र पछि यसलाई अझ सजिव, जीवन्त बनाउनको लागि अझ यो समयको सदुपयोग बनाउनका लागि तपाईंहरूको सहयोग रहनेछ र यसरी छोटो समयको सूचनामा तपाईंहरू आइदिनु भयो । कार्यक्रम सफलतातिर अगाडि बढिरहेको छ । यसका लागि अन्तरहृदयदेखि नै धन्यवाद दिँदै मेरो भन्नुलाई यहाँ अन्त्य गर्दछु । धन्यवाद ।

गणेशप्रसाद तिमिल्सिना, सम्माननीय राष्ट्रिय सभा अध्यक्ष

संघीय संसद र प्रदेश सभा सञ्चालनसम्बन्धी अनुभव आदान प्रदान एवं अन्तरक्रिया कार्यक्रम हामीले लामो समयपछि आयोजना गरेका छौं । हामी सबैलाई थाहा नै छ, पोखरामा कार्यक्रम भएपछि अर्को कार्यक्रम सूदुरपश्चिम प्रदेशमा आयोजना गर्ने हाम्रो निर्णय भएको थियो । तर, कोरोना भाइरस संक्रमण विश्व

र हाम्रो देशमा फैलिएपछि निर्धारित कार्यक्रम समयमा हुन सकेन । अहिले पनि विषम परिस्थिति छँदै छ । कोरोना महामारी बढिरहेको र मृत्युको संख्या पनि बढिरहेको छ । तर, अनन्त कालसम्म हाम्रा गतिविधि रोकेर राख्ने अवस्था हुँदैन । कोरोना नियन्त्रणका लागि प्रयत्न जारी राख्नु पर्दछ । यो साँगै हामीले कोरोनासाँग बच्दै लड्दै हाम्रो दैनिकीलाई अगाडि बढाउनुपर्छ ।

आजको यस कार्यक्रममा सबैभन्दापहिले यस अघि यस्तै कार्यक्रममा हामी जस्तै उपस्थित हुने गण्डकी प्रदेशका सभामुख, उपसभामुख र २ नम्बर प्रदेशका उपसभामुख यहाँ आउन सक्नुभएन । खास गरी गण्डकी प्रदेशका उपसभामुख कोरोना संक्रमणका कारण कार्यक्रममा उपस्थिति हुन सक्नुभएको छैन । म उहाँलगायत सम्पूर्ण कोरोना संक्रमित दिदीबहिनी तथा दाजुभाइको शिघ्र स्वास्थ्य लाभको कामना व्यक्त गर्दछु । साँगै हामी नेपालीहरूले कोरोना संक्रमणलाई छिट्टै पराजित गर्दै देशलाई पुरानै लयमा फर्काउन सक्नेछौं भन्ने विश्वास व्यक्त गर्दछु ।

कोरोना संक्रमण अनुमान योग्य विषयनै भएन । यो कोरोना संक्रमण छिट्टै अन्त्य होला भन्ने निश्चित छैन, तर संक्रमण बढेपनि पहिलेजस्तो अन्योलग्रस्त अवस्था भने छैन । कोरोना नेपालमा नभिन्निदै चीनबाट नेपाली विद्यार्थी आउँदा कोरोना बारे निकै आतंक भएको थियो । सुरूमा कोरोना संक्रमित

भिन्निनबाट रोक्ने हाम्रो पर्यन्त रहयो । तर, हाम्रा नेपाली दाजुभाइ तथा दिदीबहिनी भारतलगायत तेस्रो मुलुकमा अध्ययन तथा कामको शिलसिलामा पुगनुभएको र फर्कने भएपछि यो महामारी रोक्न सकिएन । लामो समय लकडाउन हुँदा हाम्रा आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधि ठप्प भएर निकै अफटयारो पर्न थाल्यो । त्यसपछि सबैको माग बमोजिम लकडाउन खुल्ला गरेर स्वास्थ्य सजकताका साथ अगाडि बढिरहेका छौं । अहिले घरघरमा कोरोना हुँदा समेत हामी आफ्नो दैनिकी चलाउन आ-आफ्नो काम गर्न थालेका छौं ।

कोरोनाले थपेको चुनौतीपछिको अवस्था र अनुभवका आधारमा हामी संघीय संसद र प्रदेश सभा कसरी अगाडि बढ्ने? कोरोना नियन्त्रणामा संसद र सांसदको भूमिका हुन्छ भन्ने महशुस गर्न थालेका छौं । अबका हाम्रो छलफल र गतिविधि त्यता केन्द्रित हुनुपर्दछ । हालै मात्र संघीय संसद, राष्ट्रिय सभाको संयोजनमा स्वास्थ्य मन्त्रालय, प्रदेश सभा तथा प्रदेश सरकारको आयोजनामा प्रदेश सभाका सांसदहरूसँग कोरोना जस्ता महामारीमा जनप्रतिनिधिको भूमिका बारे अन्तर्क्रिया सम्पन्न गरेका छौं । विश्व स्वास्थ्य संगठनको प्राविधिक सहयोगमा सातै प्रदेशमा गरिएको अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा यसबारे गहिरो छलफल गरी भूमिका प्रभावकारी बनाउने निष्कर्ष निकालेका थियौं ।

कोरोना बारे सुरुवाती तयारी स्वरुप लकडाउन गरियो भने लकडाउनका कारण अफटयारोमा परेका जनताको राहतमा हामी जनप्रतिनिधि केन्द्रित भयौं । तत्कालका लागि उक्त भूमिका ठिक थियो । लगभग एक वर्षको यो अनुभवले अब लकडाउन, राहत वा पैसाले कोरोना नियन्त्रण हुने रहेनछ भन्ने महशुस भएको छ । कोरोना पैसाले नियन्त्रण हुने भए विश्वका धनी र शक्तिशाली देशले यसलाई परास्त पार्न सक्थे । त्यसकारण हाम्रो भूमिका पैसाबाट मात्रै देखिने होइन । जनतालाई स्वास्थ्य सचेतना प्रदान गरेर रोगबाट बचाउन सकियो भने हाम्रो भूमिका र विश्वास बढ्छ । जनप्रतिनिधि भनेको जनताको भरोसाको केन्द्र हो । हामीले गर्ने गतिविधिबाट जनताले सिक्ने हो । हामीले स्वास्थ्य अनुशासन राम्रोसँग पालना गर्दा जनताले पनि त्यसको सिको गर्दछन् ।

संसदको अधिवेशन पनि अब नियमित हुन्छ । कोरोना जोखिम कायम रहेकाले स्वास्थ्य दूरी कायम हुनेगरी एकजनालाई संक्रमण हुँदा पनि अर्को सदस्य वा कर्मचारीलाई नसर्नेगरी सभा सञ्चालन गर्नुपर्छ । कोरोना कहर र लकडाउनका बीच हामीसँग संसद सञ्चालन गरेको अनुभव छ । वर्षे अधिवेशन सञ्चालन गरेको अनुभवका आधारमा र अझ के गर्दा सुरक्षित हुन सकिन्छ भनेर हामीले थप तयारीका काम अगाडि बढाएका छौं । संघीय संसदको तयारीबाट प्रदेश सभामा पनि केही अनुशरण गर्न सक्नुहुन्छ । प्रदेशमा पनि स्वास्थ्य मापदण्डको पालना गर्दै सुरक्षित ढंगले सभा सञ्चालन गर्नुपर्छ ।

हामीले यसअघिका अनुभव आदान-प्रदान कार्यक्रममा अन्य निश्चित विषयबस्तुमा केन्द्रित छलफल गर्दै आएका थियौं। संघीय संसद र प्रदेश सभा सञ्चालनका अनुभव तथा त्यसक्रममा देखा परेका चुनौतीलगायतका विषयमा हामी केन्द्रित हुन्थ्यौं। तर, अहिले कोरोनाले थपेका नयाँ चुनौतीहरू हाम्रो छलफलका मुख्य र महत्वपूर्ण सवाल हो।

नयाँ संविधानअनुसार संघीय संसद र नयाँ संरचना स्वरूप गठित प्रदेश सभाले काम गर्न थालेको पनि तीन वर्ष पुरा भइसकेको छ। हामीले सभा सञ्चालन बारे महत्वपूर्ण अनुभव हाँसिल गरिसकेका छौं। अब बाँकी दुई वर्षे कार्यकालमा नियमित कामसँग यसपछि आउने जनप्रतिनिधिले महशुस गर्नेगरी काम गर्नुपर्छ। दुई वर्षपछि आउने सभामुख तथा उपसभामुखलगायत जनप्रतिनिधिले हामीमार्फत सिक्ने र सहजता महशुस हुनेगरी काम गर्नुपर्ने छ।

संघबाट बन्नुपर्ने कानुन नपुग्दा प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्ना कानुन वा गतिविधि हुन नपाउने अवस्था नहोस्। अबको हिउँदे अधिवेशनमा ती कानुन प्रदेशलाई दिनुपर्छ। कानुन बनाउने बेलामा हामीले आफ्नो सिर्जनशिलता प्रयोग गर्नुपर्छ। संविधानले लैंगिक रूपमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहसम्म प्रमुख र उपप्रमुख फरक लिंगको हुने भन्ने छ। दलले प्रमुखमा पुरुष र उपप्रमुख महिलालाई जिम्बेवारी दिँदा अहिले त्यस्तो देखिएको हो। उपप्रमुख भएर संविधान र कानुनमा परिभाषित भूमिकामा सिर्जनात्मकता थपेर आफू अब्बल देखिने हो। आगामी निर्वाचनमा महिला धेरै ठाउँमा प्रमुखको रूपमा आउने गरी ध्यान दिनुपर्छ। यसका लागि राजनीतिक दलदेखि सबैको एकिकृत प्रयासले सफल हुन सकिन्छ। हामीले नै अहिलेको परिवर्तन तथा व्यवस्थालाई सफल बनाउनुपर्छ।

नेपालले संविधानले गरेको परिकल्पनाअनुसार मुलुकलाई समाजवादतर्फ अगाडि बढाउँदा के कस्ता कानुन बनाउने वा बनेका कानुनलाई अधिकतम कार्यन्वयन कसरी गराउने भन्नेमा ध्यान दिन जरूरी हुन्छ। संविधानमा भएको मौलिक हकसम्बन्धि व्यवस्था र सोअनुसार बनेका कानुनलाई कार्यन्वयनमा जोड दिनुपर्छ। हामीबीच हुने छलफल तथा अनुभव आदान-प्रदान कार्यक्रमले पनि केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म कानुन निर्माण र कार्यन्वयनको अवस्था बारे समिक्षा गर्न सघाउ पुग्दछ। अहिलेसम्म भएगरेका अभ्यास र आगामी दिनमा कसरी अगाडि बढ्ने भन्नेबारे बाटो निर्धारण गर्छ।

डा. शिवमाया तुम्बाहाङ्गे, माननीय कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्री

आज तपाईंहरूसँग यस कार्यक्रमको सिलसिलामा भेट भइरहेको छ । हामीलाई कहिलेकाँही कुनै विषयवस्तुले भेट गराउँछ । हामीले परिवर्तनको निम्ति, विकासको निम्ति कुनै विषयवस्तुलाई छनौट गर्दा छलफल गर्दा भेट हुने गर्छ । संसदीय अभ्यासमा देखिएका समस्याहरूलाई समाधान गर्न सन्दर्भमा यो भन्दा अगाडि पनि भेट भएको सर्वविदितै छ ।

यो कार्यक्रमको थोरै पृष्ठभूमि भनौं, हामी संघीयतामा गइसकेका थियौं । हामीसँग ७ प्रदेश र संघीय संसद थियो। संसदीय अभ्यास गर्ने क्रममा सबै प्रदेश सभाहरू नयाँ थिए। संघीयता कार्यान्वयन गर्ने क्रममा सबै संसदीय अभ्यासहरूलाई चुस्त दुरुस्त राख्नु जरुरी थियो । हाम्रो संविधानले व्यवस्था गरे बमोजिम सभामुख र उपसभामुख फरक लिंग र फरक दलको हुनुपर्नेछ भन्ने व्यवस्था छ । त्यो व्यवस्थालाई पछ्याउँदै अगाडि बढ्ने क्रममा हाम्रो अभ्यासको क्रममा सबै सभामुख पुरुष, सबै उपसभामुख महिला हाम्रो व्यवहारमा हुन गयो । जसको कारणले गर्दा हामीले काम गर्ने सन्दर्भमा २०७५ सालमा काम गर्दा केही समस्याहरू देखिए । संघीय संसद र प्रदेश सभाहरूमा काम गर्ने सन्दर्भमा केही अप्ठ्याराहरू भएको हामीले अनुभूति गर्‍यौं । त्यसमा पनि उपसभामुखहरू महिला भएको कारणले हामी बीचमा देखा परेका त्यस्ता केही अप्ठ्याराहरूलाई सजिलो बनाउनको निम्ति उपसभामुखहरूको बीचमा छलफल गरौं, भेला गरौं भन्ने योजना बनाइरहँदाखेरि संसदीय अभ्यासमा महिला उपसभामुख भएको नाताले बस्ने मात्रै होइन, सभामुखहरूले पनि संसदीय अभ्यास गर्ने सन्दर्भमा, सभा सञ्चालन गर्ने सन्दर्भमा छलफल गर्न अत्यन्त जरुरी छ भन्ने खालको कुरा सभामुखहरूले भनिसकेपछि हामीले प्रदेश र संघका सभामुख र उपसभामुख बीचमा अन्तरक्रिया तथा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम गरौं भनेर यो कार्यक्रमलाई प्रारम्भ गरेका थियौं । संघीयतामा गइसकेपछि संघमा अनुभव भए पनि प्रदेशमा हामी नयाँ नै थियौं । त्यसैले पनि यस्तो छलफल आवश्यक थियो ।

भूमिकाको हिसाबले अहिले म फरक जिम्मेवारीमा छु तर पनि तपाईंहरूसँगै रहेको मलाई अनुभूति हुने गर्दछ । तर कानून मन्त्रालयको जिम्मेवारीमा रहेको हुँदा म यहाँहरूसँगै जोडिएको छु । दायित्व आ-आफ्नो भए पनि हामी सबै कानून निर्माणकै भूमिका छौं ।

हामीले पहिलो बैठकमा गर्दाको अवस्था र अहिलेको अवस्थामा वारेमा के फरक पायौं ? संविधान र कानूनमा भएका व्यवस्थाहरूलाई कार्यान्वयन गर्न कति सक्यौं ? कति सकेनौं ? हाम्रो व्यवहार अझै परिवर्तन गर्न बाँकी छ भने त्यस्ता कुराहरूलाई समेटेर अधि बढ्न जरुरी छ ।

परिवर्तन र विकासलाई आत्मसाथ गर्दै अधि बढौं । विकास आफूमा पनि हुनुपर्दछ । आफ्नो चेतना, सोच र दिमागमा पनि परिवर्तन हुनुपर्दछ । तर, त्यसलाई हामीले व्यवहारमा लिन सकेका छैनौं । हाम्रो समाजमा अझै पनि पुरुष र महिलाबीचको विभेद कायमै छ, त्यसको असर हामीमा पनि परिरहेको छ ।

संघ र प्रदेशको अन्तर सम्बन्धबारे छैटौं अधिवेशनबाट ऐन निर्माण गरेका छौं । त्यसले हामीलाई एउटा सहज अवस्था बनेको छ । कानून तर्जुमा सभामुख र उपसभामुखको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । जिम्मेवारी तल माथि

होला तर काम बराबर हुन्छ । समाजमा महिलालाई हेरिने दृष्टिकोण र व्यवहार अभै पनि फरक छ । त्यसको प्रभाव संसदीय अभ्यासमा पनि देखिन्छ । त्यसलाई मेटाउन तपाईं हामी सबैले पहल गर्नुपर्छ ।

शशिकला दहाल, माननीय राष्ट्रिय सभा उपाध्यक्ष

संघ र प्रदेशका संसदका पदाधिकारीहरुबीचको अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम पूर्व छलफल अनुसार हरेक प्रदेशमा गर्नुपर्नेमा कोरोना भाइरस (कोभिड १९) को समस्याले नियमित रुपमा गर्न नसकेको कुरा सर्वविदितै छ ।

प्रदेशमा संसदलाई कसरी प्रभावकारी बनाउने? काम गर्ने क्रममा परेका समस्याहरुलाई कसरी

फुकाउने र एक अर्कामा साटासाट गर्ने र कसरी अभै प्रभावकारी बनाउन सकिन्छ भन्ने कुरा यहाँ सबैले राख्नु हुनेछ भन्ने मलाई लागेको छ । यस कार्यक्रममा प्रदेशमा संसद सञ्चालन कसरी प्रभावकारी बनाउने, एक अर्काका अनुभव आदान प्रदान गर्ने र सभा सञ्चालन गर्दा आएका समस्याहरुका बारेमा छलफल हुने नै छ ।

महामारीकै रुपमा फैलिएर विश्वलाई नै आक्रान्त बनाएको कोरोना भाइरसबाट संसद पनि प्रभावित बनेको छ। माननीय मन्त्री, माननीय सांसद तथा कर्मचारी साथीहरु पनि कोभिडले अछुतो राखेको छैन । तैपनि कसरी कोरोना भाइरसबाट बच्दै काम गर्न सकिन्छ भन्नेमा सचेत रहँदै सबैले काम गरिरहेका छौं । संसदीय गतिविधिहरुलाई अगाडि बढाइरहेका छौं ।

हामीले संविधान निर्माणका बेला, निर्वाचनका बेला व्यक्त गरेका प्रतिबद्धता ऐन कानून निर्माण गर्ने क्रममा कति सम्बोधन गर्‍यो ? हामीले बोलेका प्रतिबद्धतालाई कति कार्यान्वयन गर्‍यो ? सामाजिक न्यायका लागि कति कानून निर्माण गर्न सक्यौं ? भन्ने कुरा पनि अब समीक्षा गर्नुपर्छ ।

पछिल्ला केही तथ्यांकहरुले भ्रष्टाचारको विषयले नेपालको छवि नराम्रो बन्दै गएको छ । त्यसलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि सातैवटा प्रदेशबाट हामीले पहल गर्नुपर्दछ भन्ने मलाई लागेको छ । भ्रष्टाचारमा कहाँ कति कमजोरी भएको छ, त्यसलाई तत्काल निर्मूल गर्न नसके पनि न्यूनीकरणतर्फ लाग्नुपर्दछ ।

अहिले देशमा १६ दिने महिला हिंसा विरुद्धको अभियान चलिरहेको छ । यो अभियान चलिरहेकै अवस्थामा पनि महिला हिंसा दिनदिनै बढिरहेका छन्, त्यसलाई न्यूनीकरण गर्न हरेक प्रदेशमा सचेतनामूलक कार्यक्रमहरुलाई अगाडि बढाउनु जरुरी छ ।

अहिले सरकारले अध्यादेशमार्फत् केही कानूनहरु ल्याएको छ । त्यसमा तेजाव तथा अन्य घातक रासायनिक पदार्थ नियमन अध्यादेश २०७७ र फौजदारी कसूर तथा फौजदारी कार्याविधि सम्बन्धी केही ऐन संशोधन गर्ने अध्यादेश २०७७ लाई पनि तलसम्म लैजानुपर्दछ । हामी आफै कानून निर्माण गर्ने ठाउँमा छौं तर त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन भइरहेको छ कि छैन भन्ने कुरातर्फ पनि हामी सचेत हुनुपर्दछ । कानून कार्यान्वयनको पनि निगरानी गर्ने ठाउँमा भएको हुँदा हामीले त्यसतर्फ सक्रिय भएमा अहिले हिंसा व्याप्त भइरहेको अवस्थामा केही न्यूनीकरण गर्न सक्छौं भन्ने मलाई लाग्छ ।

दोस्रो सत्र : अन्तरक्रिया

पहिलो सत्र सकिएलगत्तै कार्यक्रमको दोस्रो सत्र शुरु गरिएको थियो । दोस्रो सत्रलाई कार्यक्रमको मुख्य केन्द्रका रूपमा राखिएको थियो । उक्त सत्रमा सबै प्रदेशका सभामुख र उपसभामुखहरूले संसद बैठक सञ्चालन गर्दाका अनुभव अनुभूति सुनाउनुका साथै प्रदेश सभाले गरेका कामहरूका बारेमा जानकारी दिनुभएको थियो । सो क्रममा कार्यक्रम स्थलमा आउन असमर्थ गण्डकी प्रदेशका माननीय सभामुखले भर्चुअल माध्यमबाटै आफ्ना विचारहरू व्यक्त गर्नुभएको थियो । अन्तरक्रिया कार्यक्रममा माननीय सभामुख र उपसभामुखहरूले निम्नअनुसार विचार व्यक्त गर्नुभएको थियो ।

मा० प्रदीप कुमार भण्डारी, सभामुख प्रदेश नं. १

लैंगिक विभेद, भेदभाव, सभामुख र उपसभामुखको सम्बन्धको विषयमा यहाँ कुरा उठेको छ । अहिलेसम्म हामीले सभा सञ्चालन गर्दा ऐन कानून, नियमावली, निर्देशिका र संविधान अनुसार हेर्दा सहमति सहकार्यमा सभा सञ्चालन गर्नुपर्ने महसुस भएको छ ।

मा० सरस्वती पोखरेल, उपसभामुख प्रदेश नं. १

- अहिलेसम्म २६८ वटा बैठकहरू सञ्चालन गरिएको छ जसमा २६५ घण्टा १० मिनेट बैठक बसेको छ । हालसम्म ४९ विधेयक पारित भएका छन् भने ५ वटा संशोधन विधेयक गरी ५४ वटा विधेयक पारित भएका छन्।
- छैटौँ अधिवेशन अफ्यारोका बीचमा सञ्चालन गरियो । प्रदेश सभाको अवलोकन भ्रमण । हाम्रो संसद भवन साँघुरो रहेछ । कोभिडको बेला भन साँघुरो भयो । बैठक हल सानो भएकाले फरक फरक हलमा स्क्रीन राखेर समेत अधिवेशन चलायौं ।

- दर्ता भएका सबै विधेयक पारित गरिसकेका छौं । सांसदहरूले बोलेका सबै कुराहरूलाई भर्बेटिन गरेर पुस्तक प्रकाशन गरिसकेका छौं । प्रदेश सभा सचिवालय गतिविधि र स्मारिका प्रकाशन भएको छ ।
- प्रदेश सभा भवन निर्माण गर्ने काम भएको छैन । हामीले २ करोड ५९ लाख लगानीमा अस्थायी सभा हल निर्माण भइरहेको छ । समितिहरू सक्रिय रूपमा सञ्चालन गरिएको छ।

संसद आवश्यक रहेछ, ऐन बनाउँदा व्यापक छलफल गर्नुपर्ने रहेछ, भन्ने प्रदेश सरकारलाई पनि महसुस भएको छ ।

- २ मन्त्रीसहित १२-१५ जना माननीय, १२-१३ जना कर्मचारीलाई कोभिड संक्रमण भएको । प्रदेश सरकारले निर्वाचन क्षेत्र पूर्वाधार कार्यक्रम २ करोड, सांसद विकास कोष (समानुपातिकसहित) १ करोड छुट्याएको छ ।
- एकाध बाहेक सबै विधेयकहरू सहमतिसँगै पारित गरेका छौं । पारित गरेका विधेयकहरू कार्यान्वयनमा समस्या देखिएको छ । केन्द्रबाट पारित भएका ऐन कार्यान्वयन हुने तर प्रदेश सभाले पारित गरेका विधेयकहरू कार्यान्वयन भएन ।
- तीन तहबीचको समन्वयमा समस्या । प्रदेश तहको काम छैन भन्ने स्थानीय तहको बुझाइ छ । त्यसैले संघीयतासँगै समस्या पैदा हुने खालेको देखिन्छ । बुझाइमा समानता देखिदैन ।
- विषयगत समितिहरू सक्रिय नहुँदाको समस्या देखिएको छ । कहिलेकाँही बढी सक्रिय हुँदा पनि समस्या देखिएको छ । समिति समितिबीच कार्यक्षेत्रका बीचमा पनि केही समस्या देखिएको छ ।

सुझाव :

- अन्तर प्रदेश परिषद् भनेर प्रधानमन्त्रीको नेतृत्वमा बनेको छ । हामीले ठूलो जोखिम मोलेर सभामुखहरूको भेला गछौं, यसले औचित्य के ? यसको प्रभावकारिता के ? यो समितिलाई जबसम्म औपचारिकतामा लिन सक्दैनौं, त्यतिबेलासम्म यसको कुनै अर्थ छैन ।
- कोभिड १९ को महामारीविरुद्ध लड्न संयन्त्र चाहिन्छ । प्रदेश सभा र सांसदहरूलाई जोड्ने कुनै न कुनै संयन्त्र चाहिन्छ ।
- सभामुखले सभा सञ्चालन गर्ने र सांसदको भ्रमण आदेशमा हस्ताक्षर गर्ने मात्रै भूमिका हो ? सभामुखको अरु कुनै भूमिका छैन ? सभामुख र उपसभामुख विवादमा पर्नुहुँदैन भन्नेमा हामी प्रतिबद्ध छौं । सभामुखको भूमिका बढ्दा उपसभामुखको भूमिका पनि स्वतः बढ्छ ।
- प्रदेश १ को राजधानी र नाम तोक्न सकेका छैनौं । ३ वर्षसम्म हामी अस्थायी संरचना बनाइरहेका छौं। जग्गा उपलब्ध गराएर प्रदेशको राजधानीको स्थायी संरचना बनाउन म संघलाई पनि आग्रह गर्दछु ।

मा० सरोजकुमार यादव, सभामुख, प्रदेश नं. २

- विधेयक दर्ता ५३, पारित ३५, प्रमाणिकरण ३५, समितिमा १५, समिति ७, लेखा समिति सभापति चयन भएको छैन ।
- प्रत्यक्ष ३ करोड, समानुपातिक १ करोड सांसद विकास कोष ।
- कोभिडका कारण नियमावली संशोधन गरेर भर्चुअल बैठक बसाल्न मिल्ने व्यवस्था गरेका छौं । प्रदेश सभालाई पेपरलेस बनाएका छौं ।
- लेखा समिति सभापति चयन नहुँदा समस्या भएको छ । दलको आपसी विवादले त्यस्तो समस्या आएको छ।

मा० सानुकुमार श्रेष्ठ सभामुख, बागमती प्रदेश

- दर्ता विधेयक ६०, पारित ५९, विषयगत समितिमा १
- ११ वटा संशोधनसहित पारित गरिएको । नियमावली संशोधन गरिएको ।
- राजधानी र प्रदेशको नामकरण सम्पन्न गरिएको ।
- प्रदेश सभा संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रभावित हुने स्थिति छ । सरकारले प्रदेश सभामा पठाएका कर्मचारीहरु प्रदेश सरकारप्रति उत्तरदायी हुन्छन्, प्रदेश सभाप्रति होइन ।
- कर्मचारीहरु प्रशासन समूहबाट आउँछन्, संसदीय अभ्यासमा प्रशिक्षित कर्मचारीहरुको अभाव छ । प्रदेश सभा शुरु गर्दा तालिम लिएका कर्मचारीहरु अहिले अन्यत्रै सरुवा भइसकेका छन् । कर्मचारीहरु संसदकै हुनुपर्दछ । त्यसका लागि संघदेखि प्रदेश सभाका कर्मचारीहरुको व्यवस्थापनका लागि छुट्टै ऐन बनाउनुपर्दछ।
- संघ र प्रदेशका सांसदको भूमिका ऐन कानून बनाउने हो कि विकास निर्माण गर्ने हो ? आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रमा विकास योजनाहरु लैजाने हो ? यसको छिनोफानो गरिनुपर्दछ । निर्वाचन क्षेत्र विकास कार्यक्रम, सांसद विकास कोषबारे छलफल गरिनुपर्दछ ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्धबारे कानून पारित भएको छ, त्यसको भूमिका कस्तो हुन्छ हेर्न बाँकी छ ।
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्ध र अन्तरविरोधलाई कसरी हल गर्ने ?

- उदाहरणको लागि प्रहरी सञ्चालनकै लागि उपत्यकाभित्र छुट्टै डिआइजी रहेको छ र संघले सञ्चालन गर्छ। अनि प्रदेशमा छुट्टै डिआइजी रहेको छ । सांसदहरुले अब उपत्यकालाई छुट्टै बनाएर संघबाट

सञ्चालन गर्ने आवाज पनि उठिरहेको छ ।

- सभामुख उपसभामुख, संसद र दललगायतको सम्बन्धका बारेमा कार्यशैलीको विषय हो जस्तो लाग्छ ।
- कोभिड १९ को संकट अहिले काठमाडौं उपत्यकाभित्र फैलिएको छ। कोभिड १९ नियन्त्रणका सवालमा सरकार र सांसदहरूको बीचमा पनि समन्वय हुन सकिरहेको छैन । संघकै पहलमा जनप्रतिनिधिहरू सम्मिलित संयन्त्र बनाउनु उपयुक्त हुन्छ ।
- बागमती प्रदेश सभामा ५ वटा संसदीय समितिहरू रहेका छन् ।
- हाम्रो कार्यक्रमलाई वैधानिक र औपचारिक रूपमा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

मा० राधिका तामाङ, उपसभामुख बागमती प्रदेश

- हामीले धेरै छलफल गरिसकेका छौं, विगतमा गरेका प्रतिबद्धता र निर्णयहरू कति कार्यान्वयन गर्‍यो भन्ने कुरा महत्वपूर्ण हो । त्यसलाई सबैले आत्मसमीक्षा गरौं ।

मा० नेत्रप्रसाद अधिकारी, सभामुख गण्डकी प्रदेश (भर्चुअल माध्यमबाट)

- ४६ विधेयक पारित । स्थानीय तह र संघीय सरकारको काम गर्ने तरिका छ, त्यसले प्रदेशको आवश्यकता छ कि छैन भन्ने जस्तो अवस्था सिर्जना भएको छ ।
- साना साना कामहरू पनि संघले गरिदिदा प्रदेशले के गर्ने भन्ने स्थिति छ ।
- साभ्का अधिकार भनिएको छ तर ऐन कानून बनाउँदा प्रदेशलाई ओभरलमा पार्ने स्थिति छ।
- जबसम्म समानता कायम गर्न सकिदैन, तबसम्म अधिकार बाँडफाँड गर्ने सवालमा समस्या आइरहन्छ।
- समानता र समाजवादको आधार तयार पार्न संघीयता जरुरी छ ।

मा० पूर्ण बहादुर घर्ती, सभामुख लुम्बिनी प्रदेश

- संविधान लागू भएको ५ वर्ष र सरकारको ३ वर्ष भइसक्दा पनि संघीयता कार्यान्वयनमा प्रश्न उठेको छ । संघमै निजामति ऐन, प्रहरी ऐनहरू नबन्दा प्रदेशमा समस्या ।
- संसदीय निगरानीको लागि संसदले बजेट बनाउन पाउनुपर्छ ।
- कर्मचारीहरू प्रदेश सभाप्रति उत्तरदायी भएर काम गर्ने कि प्रदेश सरकार र अर्क प्रदेशको मुख्य सचिवप्रति उत्तरदायी भएर काम गर्ने ?
- गाउँ नगर जिल्ला सभा कसरी सञ्चालन गर्ने भन्नेबारे प्रदेश सभाले ऐन बनाएको छ तर स्थानीय तहलाई त्यो कुरा थाहा छैन । उहाँहरूले कसरी चलाइरहनुभएको छ ? त्यसको सही पालना भएको छैन।
- विषयगत समितिका गतिविधि, प्रतिवेदनहरूप्रति सभामुखको भूमिका के हो ? कतिपय सन्दर्भमा समितिगत कामको निगरानी सभामुखले गर्न मिल्ने कि नमिल्ने ?
- प्रदेश सभामा सार्वजनिक महत्वका प्रस्तावहरू सांसदहरूले प्रश्न उठाउँदा सभामुखले रुलिङ गर्छ, तर प्रदेशका मन्त्रीहरूले हाम्रो दायराभित्र नपर्ने भएकाले जवाफ दिनु आवश्यक छैन भनिदिनुहुन्छ । त्यस्तो अवस्थामा के गर्ने ?

- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको सम्बन्धलाई बुझ्ने सम्बन्धमा केही समस्या छ कि ?

मा० कृष्णी थारु, उपसभामुख, लुम्बिनी प्रदेश

- नीति बनेको छ, कानून बनेन ।
- विगतका निर्णय, प्रतिबद्धता कार्यान्वयन भए कि भएनन् ?

मा० राजबहादुर शाही, सभामुख, कर्णाली प्रदेश

- ४४ विधेयक दर्ता, ३६ पारित प्रमाणिकरण, समितिमा ५ । स्मारिका प्रकाशन, सांसदहरूको परिचय पुस्तिका प्रकाशन ।
- जनतासँग सभामुख कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ । कोभिड १९ नियन्त्रणका लागि सचेतना फैलाउन विभिन्न भर्चुअल कार्यक्रम तथा आवश्यक निर्देशन दिने काम भएको छ । भिडियो कन्फ्रेन्सिङ सिस्टम विकास गरेर कानून निर्माणमा विज्ञहरूलाई सहभागी गराउने काम भइरहेको छ ।
- कानून निर्माण गर्दा सरोकारवाला पक्षलाई भर्चुअल माध्यमबाट सहभागी गराउने काम भएको छ । निगरानीको क्षेत्रमा प्रत्यायोजन विधायन र सरकारी आश्वासनको अवस्था कस्तो छ भनेर सबै समितिहरू सक्रिय छन् ।
- कानून निर्माण नगरेर सबै जिल्लामा पर्यटन मन्त्रालयले पर्यटन बोर्ड गठन गरेको थियो, त्यसलाई खारेज गरिएको छ र समितिले निर्देशन दिइएको छ ।
- कृषि मन्त्रालयका ४७ वटा कार्यविधिहरूलाई कानूनसम्मत बनाउन निर्देशन दिइएको छ । सामाजिक विकास मन्त्रालयले प्रदेशभरिका अस्पतालहरूमा अस्पताल विकास समिति निर्माण गरेको थियो, त्यसलाई कानूनसम्मत बनाउन निर्देशन । सरकारको बजेट संशोधन गरेका छौं ।
- विधायिकी काममा संसद र सांसदहरू बढी केन्द्रीत नभएर कार्यकारी भूमिकातिर बढी केन्द्रीत गर्न खोज्यौं कि ? सरकारले दिने आश्वासन र प्रतिबद्धता पूरा गराउन संसदले खबरदारी गरिरहनु पर्दछ ।
- सत्तारूढ नेकपाको संसदीय दलमा देखिएको विवादले केही समस्या उत्पन्न देखियो ।

मा० पुष्पा घर्ती विष्ट, उपसभामुख कर्णाली प्रदेश

- जनताको आवश्यकतामा ऐन कानून कति बने ? हामीले कति बनायौं ? भ्रष्टाचार नियन्त्रण, निगरानी गर्ने निकायलाई स्थापित गर्न हामीले कति सक्यौं ? अख्तियार, लेखापरीक्षण जस्ता निकायलाई थप प्रभावकारी कसरी बनाउने ?
- जनताले बुझ्ने गरी ऐन कानून निर्माण गर्न हामीले सकिरहेका छैनौं । हामी संघीय संरचनामा गएका छौं तर अदालत, शिक्षाका इकाईहरूमा संघीयतामा गएका छैनन् । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको समन्वय, सहअस्तित्व र सहकार्यका लागि ऐन त बनेको छ तर अध्ययन गर्न पाइएको छैन । राज्यका साधन स्रोतको अधिकारमा संघ नै हावी रहेको छ । त्यसको उचित बाँडफाँड भएको छैन ।

मा० अर्जुनबहादुर थापा, सभामुख सुदूरपश्चिम प्रदेश

- भौतिक पूर्वाधारको कमी, आवश्यकता अनुसार दरबन्दी स्वीकृत नभएको र दरबन्दी अनुसार कर्मचारीको पदपूर्ति भएको छैन । प्रदेश सभाले बजेट आफै बनाउन पाउनुपर्दछ । र, संघीय संसदजस्तै प्रदेश सभाको छुट्टै कर्मचारी सेवा शर्त हुनुपर्ने व्यवस्था गराउनुपर्दछ ।
- सुभाब : सभा अधिकारका कानूनहरु संघीय सरकारले चाँडो बनाउनुपर्दछ । सुदूरपश्चिम प्रदेशको राजधानीका भौतिक संरचनाहरु निर्माणका लागि आवश्यक व्यवस्था होस् ।
- दुई तीन पटक जनतासँग सभामुख कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा ऐन कानून निर्माण लगायतका विषयमा जानकारी दिन प्रभावकारी भएको छ ।

मा० निर्मला बडाल जोशी, उपसभामुख सुदूरपश्चिम प्रदेश

- यसअघिका बैठकमा गरिएका निर्णय र प्रतिबद्धताहरु प्रभावकारी कार्यान्वयन भए कि भएन भन्ने समीक्षा गर्न जरुरी छ । प्रदेश सभाका सभामुख र उपसभामुखहरुको मर्यादाक्रमका वारेमा हामीले चन्द्रागिरिको बैठकदेखि नै उठाउँदै आएका छौं तर अहिलेसम्म कुनै सुनुवाई भएको छैन । त्यतिबेला हामीले राष्ट्रपति, प्रधानमन्त्रीलाई समेत जानकारी गरायौं ।

तेस्रो सत्र : समीक्षा तथा निष्कर्ष (मंसिर १३)

पहिलो दिनको दोस्रो सत्रमा प्रदेश सभामा माननीय सभामुख र माननीय उपसभामुखज्यूहरुले प्रदेश सभा सञ्चालनका क्रममा आ-आफ्नो प्रदेशमा प्राप्त गरेका अनुभव अनुभूति व्यक्त गर्नुका साथै संसद सञ्चालनका क्रममा आइपरेका समस्या, चुनौति, सम्भावना र समाधानका वारेमा पनि विषय राख्नुभएको थियो । पहिलो दिनको छलफल सुनिसकेपछि कार्यक्रमको निष्कर्षका रूपमा टिपोट गरिएका बुँदाहरुमा दोस्रो दिन पुनः छलफल भएको थियो । उक्त छलफलमा निम्न माननीयज्यूहरुले भाग लिई विचार व्यक्त गर्नुभएको थियो । उहाँहरुले व्यक्त गरेका विचारहरु यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

मा० सरस्वती पोखरेल, उपसभामुख प्रदेश १

- प्रदेश सभा स्थापना दिवस मनाइरहेका छौं । कुन दिनलाई मनाउने ? शपथ ग्रहण माघ ७, पहिलो सदन माघ २२ ।
- पोखराको कार्यक्रममा प्रकाशन गर्ने भन्ने निर्णय भएको थियो, अहिलेसम्म काम भएको छैन । प्रकाशन गर्दा कसो होला?
- हामीले ४ वटा कार्यक्रम गर्‍यौं, सबै एउटै प्रकृतिका कार्यक्रमहरु भए । अलि प्रशिक्षणमूलक कार्यक्रम जोड्न पाए राम्रो हुन्थ्यो कि ?

मा० प्रदीप कुमार भण्डारी, सभामुख प्रदेश १

- मर्यादाक्रमको विषय पहिले पनि उठेको थियो तर अहिलेसम्म कुनै काम भएको छैन । विगतमा भएका निर्णयहरु कार्यान्वयनका लागि पहल गर्ने ।

मा० पुष्पा घर्ती विष्ट, उपसभामुख कर्णाली प्रदेश

- स्थानीय तहमा बनेका कतिपय ऐन कानूनहरु बाकिने, विवादित हुने भइरहेका छन्।
- प्रदेश सरकार, संघ सरकारले नीतिगत निर्णय गर्दा आफू अनुकूल बनाउँछ र बजेट परिचालन गर्दा आमा समूहले अनुदान पाउने खालका बनाउँछ । सरकारको बजेट परिचालन गर्दा ठेक्कापट्टा गर्दा गुणस्तरहीन काम हुने। उपभोक्तामार्फत् गर्दा सर्वदलीय खालको हुन्छ।

मा० पूर्णबहादुर घर्ती, सभामुख लुम्बिनी प्रदेश

- हामीले गर्ने अनुभव आदान प्रदान मात्रै हो । यो फोरमको हामी कुनै कानूनी, संवैधानिक प्रावधान छैन। संसदलाई व्यवस्थित बनाउन ३ वटा कुरा कंक्रीट रुपमा आर्थिक स्वायत्तता, कर्मचारी व्यवस्थापन र कार्य सम्पादनमा स्वायत्तता यी ३ कुरामा प्रदेश सभालाई अधिकार दिइनुपर्छ ।
- ७२ घण्टे संशोधनको सूचना करेक्सन र सार्वजनिक खरिद ऐन ३० दिनको म्याद यी दुई विषयलाई करेक्सन गर्नुपर्दछ ।
- प्रदेश सभामा संघीय सरकारका मन्त्रीहरुले जवाफ दिने वातावरण कसरी तयार गर्ने ? भर्चुअल संसद बैठक बस्ने अवस्था आयो भने के गर्ने ? ऐन कानून केही छैन । त्यसैले नियमावली बनाउने कि ?
- ३ वर्ष बितायौं तर बाहिरका संसद अध्ययन अवलोकनमा जान सकेनौं ।
- संसद बैठक स्थगित कि सम्पन्न ? हरेक दिन हामी स्थगित भन्छौं तर भोलिपल्ट नयाँ बैठक शुरु गच्छौं।
- प्रदेश सभाको पहिलो बैठक बसेको दिनलाई माघ २१ लाई स्थापना दिवस ।
- सभा सञ्चालनका क्रममा मर्यादा नाघ्ने काम हुने गर्छन्। त्यसलाई कसरी व्यवस्थापन गर्ने ?
- बाह्य डिजाइन प्रदेश अनुसार आ आफ्नै पहिचान अनुसार होलान् तर भित्री डिजाइनका सोच्नुपर्नेछ ।

मा० राजबहादुर शाही, सभामुख कर्णाली प्रदेश

- प्रदेश सरकारको परिधिभिन्न नपर्ने र समाधान गर्न नसक्ने विषय पनि कहिलेकाँही प्रदेश सभामा उठ्ने भएकाले कार्यकारी शक्तिलाई विरोधीजस्तो बनाइरहेको छ।

मा० सानुकुमार श्रेष्ठ, सभामुख बाग्मती प्रदेश

- मर्यादाक्रमको विषयमा फेरि उठाउँदा राम्रो होला ।
- स्थापना दिवस प्रदेश सभा स्थापना दिवस मनाउँछौं ।
- संसद सचिवालय सञ्चालन सम्बन्धमा एकरूपता छैन ।
- प्रदेश सभा सञ्चालन नियमावलीबारे छुट्टै कार्यशाला आवश्यक छ ।
- ऐन कानूनको एकरूपता हुन सके राम्रो ।

मा० अर्जुन बहादुर थापा, सुदूरपश्चिम सभामुख

- प्रदेश सभा सञ्चालनका लागि भौतिक पूर्वाधारले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्छ । प्रदेश सभाका भवनका लागि एउटै डिजाइनको निर्माण गरियो भने त्यसको छुट्टै प्रभाव पर्थ्यो कि ?
- कम्तीमा १०० वर्षसम्म यो भवन टिकोस् ।
- मापदण्ड बनाउँदा प्रदेश लोक सेवा समावेशी हुनुपर्छ भन्थो। ३ जनामा १ जना महिला अनिवार्य भनेको छ। त्यसपछि समानुपातिक भनेको छ, अब ३ जनामा कसरी समानुपातिक बनाउने ?

मा० सरोज कुमार यादव, सभामुख प्रदेश २

- संघीयताको लहर ल्याउने प्रदेश २ नै हो । समस्या सबैभन्दा ठूलो भ्रष्टाचारको छ ।
- संघ सरकारप्रति ठूलो गुनासो छ । पुलिस प्रशासनले जनतालाई सबैभन्दा धेरै दुःख दिन्छ । सिमानाका आठै जिल्लामा तस्करलाई छूट, जनतालाई दुःख ।
- मिलमा लिन लागेको धान, भैँसी कसैले एउटा गाउँबाट अर्को गाउँ किनबेच गर्न नसक्ने अवस्था छ । भन्सारले दिने कमिसनको चक्करमा प्रहरीले जनतालाई सताउने गरेका छन्।
- प्रत्येक जिल्लामा प्रहरी विरुद्ध महिला आन्दोलन चलिरहेको छ ।

मा० निर्मला बडाल जोशी, उपसभामुख सुदूरपश्चिम

- प्रदेश सभाहरूमा गैरसरकारी संस्थाहरूले प्रशिक्षण दिने गरेको छ । युएनडिपी, कानून समाज आउँछन्। कति धेरैले फोन गर्छन्। सरकारी तवरबाटै नेपाल सरकारकै बजेटमा संघीय संसदको आयोजनामा सबै प्रदेशहरूमा ऐन कानून निर्माण सम्बन्धी प्रशिक्षण गर्न सक्छ कि सक्दैन ?
- प्रदेशका भौतिक पूर्वाधार तथा प्रदेश सभाहरूको अवस्था बुझ्न संघबाट सभामुख र अध्यक्षज्यूहरू अवलोकन भ्रमणमा जानुभए हुन्थ्यो। त्यस्तो कार्यक्रम सचिवालयले मिलाओस् भन्न चाहन्छु ।

मा० नेत्रनाथ अधिकारी, सभामुख, गण्डकी प्रदेश

- प्रदेश संघ र स्थानीय तहको बीचमा संविधानले कल्पना गरेअनुसार हुन सकेको छैन ।
- कर्मचारीहरूको समस्या । प्रदेश सेवा समूह अनिवार्य कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ । त्यसका लागि संघीय संसदले विशेष भूमिका खेलेर ऐन निर्माणमा सघाउ पुर्याउनेछ ।
- संघीय संसद र प्रदेश सभाको निरन्तरको सम्पर्क सम्बन्धमा विशेष ध्यान दिनुपर्दछ ।
- कानून निर्माण र कार्यान्वयनमा ठीक ढंगले भयो भएन भनेर हेर्ने ठोस व्यवस्था गरिनुपर्दछ ।

समापन मन्तव्य

सम्माननीय गणेश प्रसाद तिमिल्सिना, राष्ट्रिय सभा अध्यक्ष

संघीय संसद र प्रदेश सभाबीच भएको यो अनुभव आदान-प्रदान कार्यक्रम निकै अन्तरक्रियात्मक तथा उपलब्धीमूलक भएको मैले महशुस गरेको छु । हामीले संघीय संसद र प्रदेश सभा स्थापना भएदेखि यसप्रकारका अन्तरक्रियालाई निरन्तरता दिँदै आएका छौं । यो फोरमलाई कानुनी मान्यता वा औपचारिक बनाउन सकिन्छ कि भनेर कुरा उठ्दै आएको पनि छ । यसमा कानुनी रूपमा के हुन्छ भन्ने छ । हामी यस्तै अनौपचारिक संरचनाबाट पनि राम्रो छलफल र निष्कर्ष निकालेका छौं । यसलाई औपचारिक संरचना नै हुनुपर्छ भन्ने होइन । यद्यपी यसबारे छलफल बहस गर्दै अगाडि बढ्न सक्छौं । संघीय लोकतान्त्रिक प्रणालीमा हामी नयाँ अभ्यासमा छौं । यसकारण हाम्रा सिकाइ नयाँ भएकाले राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय अनुभवबाट अझ परिस्कृत भएर जानुपर्छ । यसका लागि हामीले सामुहिक रूपमा प्रयत्न गर्दा संघीय र प्रदेश संसदको भूमिका बढाउन सकिन्छ ।

संघीय तथा प्रदेश सांसदहरूको भूमिका विकास निर्माणमा भन्दा विधि निर्माणमा केन्द्रित हुन जरुरी छ । हाम्रा सांसदहरूको भूमिका निर्वाचन क्षेत्रमा कति पैसा लग्यो भन्नेमा सफल भन्ने मानसिकता हुनु गलत हो । विधायकले कानून निर्माणमा के कति भूमिका खेल्न सक्थ्यो भन्ने कुरा महत्वपूर्ण हुन्छ । अहिले कुन सांसदले आफ्नो निर्वाचन क्षेत्रमा कति बजेट बाँड्यो भन्ने जस्ता विषयले सांसदहरूको भूमिका मापन गर्नु गलत परिपाटी हो । विकास निर्माणका कामहरू सरकारका सम्बन्धित निकाय तथा कार्यालयहरूमार्फत नै हुनुपर्छ । सरकारले आफ्ना निकायमार्फत गरेको काम विधिसम्बत छ वा छैन भन्ने कामको निगरानी संसदले गर्नुपर्छ । त्यसबारे संसदमा छलफल हुनुपर्छ र सरकारलाई निर्देशन दिनुपर्छ ।

संसद वा संसदीय समितिले दिएका निर्देशन सरकारले पालन नगरेको विषय उठ्ने गरेका छन् । संसदप्रति उत्तरदायी सरकारले संसदबाट भाग्न मिल्दैन । त्यस्तै संसदले बेलाबखत सरकारका नाममा

रुलिड गर्दा त्यसको जवाफ मन्त्री वा सरकारले जवाफ दिनैपर्छ। संसदीय मूल्य मान्यता मान्छौं भने संसदले रुलिड गरेका विषयमा सरकार जवाफदेही बन्नैपर्दछ। त्यो कानुनी व्यवस्था हो। यो हाम्रो क्षेत्र होइन भन्ने वा अरु कुनै बहानामा पन्छिन मिल्दैन।

सम्माननीय अग्निप्रसाद सापकोटा, सभामुख

धन्यवाद, यो निकै महत्वपूर्ण कार्यक्रममा सहभागी राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्षज्यू, त्यसैगरी उपाध्यक्षज्यू, सातै प्रदेशका माननीय सभामुखज्यूहरू, उपसभामुखज्यूहरू, संघीय संसदका महासचिव लगायत सबै सचिवहरू र अन्य राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरू र सहभागी अन्य महानुभावहरू र प्रिय पत्रकार मित्रहरू।

सबैभन्दा पहिला हामीले यो कार्यक्रमलाई बढो सरल सहज ढंगले, एउटा बहुआयामिक सन्देश प्रवाह गर्ने गरि गरेका छौं। किनभने, हामीले हाम्रै संघीय संसदको हलमा यो कार्यक्रम गरेका छौं र हामीले व्यवस्थापनदेखि लिएर सबै कुराहरू अलिकति यो चलायमान गर्ने भनेका छौं। यहाँ निकै कर्मचारी साथीहरू खट्नु भएको छ। हामीलाई एउटा गर्व के लागेको छ भने हामीले हाम्रै हलमा कार्यक्रम गरेका छौं, संघीय संसदकै खर्चबाट हामीले यो गरेका छौं। हुन त कति कठिनाइहरू परे होलान् सभामुखज्यूहरूलाई, उपसभामुखज्यूहरूलाई। तर म के सोच्छु भने, यति गरिमामय जिम्मेवारीमा रहनु भएको सभामुख, उपसभामुखहरूले सानातिना कठिनाइहरूलाई विल्कूल सम्भन्नु भएको छैन भन्ने लाग्छ। त्यसकारण यो बहुआयामिक महत्त्वको छ। यो सरल छ, सहज छ, यो सरलता भित्र अन्तर्निहित एउटा सन्देश छ भन्ने मलाई लाग्छ। यस ढंगले यो कार्यक्रमलाई सफल पार्नका लागि भूमिका खेल्ने सबैलाई म सुरुमै बढो खुसीका साथ धन्यवाद दिन चाहन्छु।

मलाई के लाग्छ भने यो सत्य सापेक्षित हुन्छ र सत्य भन्ने कुरा यो मुख्य होइन, मुख्य कुरा दृष्टिकोण हो। यो बेलामा के सही हो? यो बेलामा समग्र परिस्थितिको मूल्याङ्कन गरेर र हामीले हाम्रा कार्यक्रमहरू गतिविधिहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसकारण हामीले सबै कुराको विचार गरेर, मुख्यत कोभिड १९ को जोखिमलाई विचार गरेर जुन खालको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने, व्यवस्थापनमा सचिवालयका तर्फबाट जुन भूमिका निर्माण भएको छ, त्यसले आगामी दिनमा हामीलाई संसद चलाउन पनि एउटा आधार प्रदान गरेको छ। मलाई लाग्छ, प्रदेशका सभा सञ्चालन गर्नका लागि पनि हामीलाई यसले आधार प्रदान गरेको छ भन्ने मैले सोचेको छु। मुख्य कुरा, हामीले हाम्रो आत्मसम्मानलाई माथि उठाएका छौं। हाम्रो स्वाभिमान, सम्मानलाई माथि उठाएका छौं। कठिनाइ दोस्रो कुरा हो। हामीले सुविधायुक्त ठाउँमा बसेर पनि आफूलाई चित्त प्रशन्न गर्न सकेनौं भने त्यो सुविधाले, भौतिक सुविधाले हामीलाई केही गर्दैन। आत्मिक रूपमा हामीलाई आज एउटा खुसीको अनुभूतिको छ भन्ने मलाई लाग्छ। किनभने अहिलेसम्म हामीले हिजो निकै व्यवस्थित अन्तरक्रिया गर्नुपर्ने। आज पनि हाम्रा निष्कर्षहरूमा छलफल गर्दाखेरि बडो सालीन, भद्र। मलाई के कुरामा खुसी लाग्यो भने सभामुख, अध्यक्ष, चाहे त्यो संघीय संसदको होस्, चाहे प्रदेश सभाको होस्, यो चै सकेसम्म विवादमा नआउने पद हो। यो समन्वयकारी पद हो। हिजो हामी कहाँ थियौं, हिजो हाम्रो भूमिका के थियो भन्नेभन्दा पनि हामी कति निष्पक्ष हुन सक्छौं? हामी तटस्थ हुनसक्छौं? मलाई लाग्छ सभामुखको, अध्यक्षको, सबै प्रदेशका सभामुखहरूको, उपसभामुखहरूको सबैको तागत केमा छ भने हाम्रो निष्पक्षतामा छ, हाम्रो तटस्थतामा छ। हामीले त्यो भयो भने आफ्ना काम कारवाहीलाई ठीक ढंगले अगाडि सक्छौं। यस अर्थमा हामी सबैको प्रयत्नले यो अब सफलतातातर्फ अगाडि बढेको छ। यो सफलता प्राप्त गर्न जुन मेहनत, जुन क्रियाशीलता सबैले अपनाउनु भएको छ, यहाँ कतिपय कार्यक्रमहरूमा के हुन्छ त भन्दाखेरि अब कार्यक्रममा आउने कार्यक्रममा आइसकेपछि विषयमा केन्द्रित नहुने, गम्भीरता बोध नहुने हुन्थ्यो। यहाँ बडो जिम्मेवारीपूर्वक हामीले आफ्नो भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने, यसले हामी सबैलाई, म स्वयंलाई पनि एउटा अनुभव वृद्धि भएजस्तो महसुस भएको छ। तपाईंहरूका अनुभवहरूले मलाई

आगामी दिनमा यो प्रतिनिधि सभा सञ्चालन गर्नका लागि पनि निकै राम्रो आधार प्रदान भएको छ भन्ने लागेको छ ।

धेरै कुरा स्पष्ट भइसकेको छ यहाँ अध्यक्षज्यूले भनेपछि, यहाँ कानुन सम्बन्धी अन्य उठेका कुराहरू धेरै विषयमा बडो प्रष्ट साथ उहाँले स्पष्ट पारिसक्नु भएको छ । त्यो विषयतिर म जान्छु, उहाँले जे स्पष्ट पार्नु भएको छ त्यो सही छ, त्यही दृष्टिकोणका आधारमा हामी अगाडि बढ्दा हामीलाई सफलता प्राप्त हुन्छ । तर मैले एक दुइवटा कुरा बडो हार्दिकतापूर्वक सुझाव दिँदाखेरि अहिले प्रदेशको पहिचान स्थापित गर्ने हामीलाई एउटा चुनौती छ । किनभने स्थानीय तह कुनै न कुनै रूपमा हिजो पनि थियो । पञ्चायती व्यवस्थामा पनि थियो, बहुदलीय व्यवस्थामा पनि थियो, सबैमा थियो । तर प्रदेश सभा भनेर हामी पहिलो पटक यसको नयाँ प्रयोग गर्दै छौं । मैले हिजो पनि भने, आज पनि भने अलि जोड दिएर भन्छु कि यो चुनौती पनि छ यो अवसर पनि छ । अधि नै अध्यक्षज्यूले भने जस्तै हामीले राम्रो थालनी गर्न सक्थौं भने यो इतिहास रचना गर्ने एउटा महान अवसर पनि हो । अलिकति हामी अल्मलियो भने दिन वितेकै थाहा पाइँदैन । त्यसकारण यो चुनौतीलाई स्वीकार गर्ने र यसको पहिचान स्थापित गर्ने कुरामा अहिले कतै कतै, कहीं नियोजित रूपमा, कहिलेकाहीं नियतको रूपमा र कहीं स्वस्फूर्त रूपमा के प्रदेश सरकार, प्रदेश सभा आवश्यक छ र ? भने जस्तो कुरा उठ्न पनि खोजेको छ । यस्तो सन्दर्भमा हामीले स्पष्टिकरण त दिउंला, स्पष्टिकरण भन्दा पनि हाम्रा क्रियाकलापले, गतिविधिले, हाम्रो योग्यता, क्षमता प्रदर्शनले हामीले यो चुनौतीलाई स्वीकार गर्ने र यसलाई स्थापित गर्ने कुरामा हामीले मेहनत, परिश्रम गर्नुपर्छ भन्ने कुरा हाम्रो छलफलले पनि हामीलाई बोध भएको छ । मलाई के विश्वास छ भने हामीले यसमा सफलता हासिल गर्ने छौं । हामीले सोच्यौं के त, एउटा प्रसिद्ध भनाई छ नि, माछा दिने होइन कि, माछा मार्ने तरिका सिकाउने । हामीलाई साच्चिकै बोध भयो, हामीले सङ्कल्प गर्नुपर्छ । म मेरो प्रदेश सभालाई अलिकति जीवन्त र जनमुखी बनाउँछु भन्ने सङ्कल्प गर्ने, कानुन निर्माणको सन्दर्भमा फेरि मलाई के लाग्छ भने जसरी हामीले संसदलाई जीवन्त र जनमुखी बनाउने भनेका छौं, हामीले कानुन निर्माणको सन्दर्भमा फेरि जनमुखी व्यवहारिक बनाउने कुरा । हेर्दा सामान्य जस्तो लाग्छ यो कानुन व्यवहारिक बनाउने कुराको धेरै ठूलो अर्थ र महत्व छ । यसो हेर्दाखेरि कडा कानुन बन्यो भने जस्तो लाग्छ हामीलाई । बडो अब अपराधीहरूले सजाय पाउँछन् भने जस्तो लाग्छ । तर त्यहाँ विज्ञताको हिसाबले, गहनतम ढङ्गले, सुस्म भन्दा सुस्म ढङ्गले कानुनका छिद्रहरू सकेसम्म कम गर्ने, पुरै गर्न सकिँदैन । तपाईंहरूले सुन्नु भएको छ नि एउटा भनाई, नेपालीमा भनाई छ नि 'मुद्दाका नौ सीड' त्यो मुद्दाका नौ सीड भन्ने कुरा किन भयो त भन्नुहुन्छ भने त्यहाँ कानुनमा छिद्र छ, त्यो छिद्रमा खेलेर वास्तवमा अपराधीहरू उम्कने कुरा भएको छ । त्यसकारण म के भन्छु त भन्दाखेरि हाम्रा कानुनहरू ती जनमुखी पनि हुन्, व्यवहारमुखी पनि हुन् । जनमुखी र व्यवहारमुखी कानुन निर्माण गर्नका लागि चाहिन्छ के त भन्दाखेरि वास्तवमा विज्ञताको एउटा टिम चाहिन्छ । प्रदेशमा पनि । हामीलाई अलिकति सुविधा छ । पहिलेदेखि यो सञ्चालन भएर आइरहेको हुनाले हामीसँग अनुभव पनि छ र विज्ञताको कमसेकम टिम छ । अहिले प्रदेशसभामा विज्ञताको तपाईंहरूलाई धेरै ठूलो अभाव छ । तै पनि यो नगरि नहुने कुरा हो । यसै सन्दर्भमा मलाई के लाग्छ त भन्दाखेरि Innovative ढङ्गले अर्थात अध्ययन, अनुसन्धान हुनुपर्छ । हेर्दाखेरि कानुन त के को अध्ययन अनुसन्धान भन्ने हामीले ठान्छौं होइन कुरा । त्यसलाई धेरै गहनरूपमा हामीले अध्ययन अनुसन्धान गर्नुपर्छ । मलाई के लाग्छ भने, मलाई भित्रैदेखि लाग्ने कुरा के हो भने, वास्तवमा सबै कुराको एउटा परिपूर्ण हुने, समृद्ध हुने जनताको सहयोगले हो । त्यसै भनेर भनेको हो कि जनता इतिहासका निर्माता हुन् । जनता इतिहासका सञ्चालक हुन भन्नुको मतलब के हो भने जनताद्वारा नै यो समृद्ध हुन्छ । हामी प्रजातन्त्र भन्छौं, लोकतन्त्र भन्छौं, जनताद्वारा, जनताको निमित्त, जनताको लागि भनेर भन्छौं नि । जनताद्वारा बनाइएको भन्छौं नि, त्यो कुरा अब्राहम लिङ्कनले उहि बेला भनेको अहिले पनि त्यतिकै सान्दर्भिक छ । त्यसकारण मलाई के लाग्छ भने आम जनतालाई हामी कसरी सहभागी बनाउँछौं ? आम जनतालाई सहभागी बनाउने एउटा सबैभन्दा महत्वपूर्ण कुरा के हो भने सञ्चार जगत् हो । हामीले सञ्चार जगतलाई ठिक ढङ्गले परिचालन गर्न

सक्यौं, हामीले सबै कुराहरू सञ्चारकर्मीहरूलाई हाम्रो स्प्रिट, हाम्रो आसय, हाम्रा सबै कुराहरूमा बताउन सक्यौं भने सञ्चार जगतबाट शक्तिशाली जनमत बन्छ। त्यसका साथसाथै अरू मलाइ के लाग्छ भने जति गम्भीर कुराको हामी थालनी गर्छौं, त्यति गम्भीर ढङ्गले विचार विमर्श गरौं।

यहाँ सामान्य रूपमा हेर्दाखेरि यहाँ ठ्याक्कै के-के भयो त रिजल्ट भन्दा १,२,३,४,५ भन्ने हामीलाई गाह्रो हुन्छ। तर हाम्रो हृदयको भित्री तहसम्म हामीलाई के परेको छ भने, मलाई लाग्छ तपाईंहरू ज्यासमा रहेको कल्पना गर्नुभयो होला। अब मैले ज्यासमा बसेर त्यहाँ गर्ने कामहरू यसरी गर्ने भन्ने हुन्छ। वास्तवमा यी सबै कुराहरू, हिजो एक जना सभामुखले भन्नुहुन्थ्यो ती कुरा साँचो हो। हामी जे जति छलफल गर्छौं, अध्ययन गर्छौं, अन्तरक्रिया गर्छौं, यी अन्तरक्रियाबाट यो यो ज्ञान हासिल गर्छौं, ज्ञानको विस्तार यसरी गर्छौं भनेर हामीले हतपत्त भन्ने नसक्नुला। जब हामी ज्यासमा बस्ने छौं, त्यति बेला यो अन्तरक्रिया, यो छलफलले हामीलाई एकएक गरि त्यो तत्क्षणमा निर्णय दिनका लागि हाम्रो भूमिका साँच्चिकै गाह्रो छ। सबैभन्दा नकारात्मक पक्ष हाम्रो भूमिकाको नकारात्मक पक्ष भनेको कहिले काहीं यति धेरै Quick डिसिजन गर्नपर्छ कि त्यो Quick डिसिजन गर्न अलिकति ढिला भयो भने त्यहाँ बवाल हुन्छ। वास्तवमा भन्ने हो भने सोच्ने तरिका के हो भने त्यतिबेला त्यो विवाद समाधान गर्न हामी उचित ढङ्गले कति पहल लिन्छौं। त्यहाँ शान्त गर्ने कुरा नै मुख्य हुन्छ। त्यसकारण मलाई के लाग्छ त भन्दाखेरि यसरी हामी छलफल, अन्तरक्रिया, बढिभन्दा बढी विचार, विमर्श। विचार विमर्शद्वारा नै हामी आफ्नो दक्षता हासिल गर्न सक्छौं। यो कुरा पनि त्यतिकै साँचो हो कि, हामीले धेरै वर्ष राजनीति गरेर आएका छौं। जनतामा काम गरेर आएका छौं। हाम्रो स्पिट साँच्चिकै यो गणतन्त्र, लोकतन्त्र, संघीयता यी सबैलाई स्थापित गर्ने छ र हाम्रो स्पिट। हामीले छलफल बहस विषयमा केन्द्रित भएर गर्छौं। अब मुख्यतः के भने हामी सभामुखहरूको, अध्यक्ष र सबै हाम्रो मुख्य दायित्व के हो त भन्दाखेरि संविधानप्रति हामी सबैभन्दा प्रतिवद्ध हुनुपर्छ र संविधानलाई स्थापित गर्ने, संविधानको मूलमर्म अनुसार चल्ने कुराको सबैभन्दा ठूलो दायित्व चल्ने हामी संघीय संसदका नेतृत्वको र प्रदेश सभाका नेतृत्वको भूमिका मुख्य हो भन्ने लाग्छ। अनि हामीले बडो बुद्धिमतापूर्वक, अधिनै मैले भनें बढो स्वतन्त्र, तटस्थ भएर हामीले विषयको गम्भीरतालाई अगाडि ल्याउन सक्नु पर्दछ। जब हामीले विषयको गम्भीरतालाई अगाडि ल्याउँछौं, त्यो विभिन्न माध्यमबाट, पत्रकारका माध्यमबाट त्यस्तै गरी अन्य माध्यमबाट जनतामा जान्छ। जनतामा गैसकेपछि, जनताले साँचो कुरा बुझिसकेपछि, त्यो ठूलो भौतिक शक्तिमा रूपान्तरण हुन्छ। हामीले सहि कुरा दिन सक्यौं भने चाहे तपाईं हरेक क्षेत्रमा विज्ञान भनेपछि सबैले स्वीकारनै पर्छ। विज्ञानलाई कहिले काहीं केही समयको लागि भन्यौं भने कानुनी विज्ञान भन्ने अरू विज्ञान विज्ञान भनेर मेडिकल साइन्सको मात्रै कुरा गरिन, पोलिटिकल साइन्स पनि छ। विज्ञानलाई एकदिन स्वीकार्न अनिवार्य हुन्छ। तर सवाल के हो भने हामीले सही कुरा कति सही ढङ्गले जनतामा संप्रेषण गर्न सक्छौं। जनतामा संप्रेषण भइसकेपछि वास्तवमा त्यो ठूलो भौतिक शक्तिमा परिणत हुन्छ र जस्तासुकै अप्ठ्यारो आएपनि हामीले अगाडि जान सक्छौं।

अहिले संघीय संसदबाट हामीले सुत्रवाक्य के बनाएका छौं भने 'संघीय संसदलाई हामी जीवन्त र जनमुखी बनाउने छौं।' फेरि स्पष्ट पार्न चाहन्छु संघीय संसदलाई जीवन्त र जनमुखी बनाउने कुरा गरिराखेका छौं। कानून निर्माणमा त्यो जनमुखी र व्यवहारिक भन्यौं। संसदलाई जीवन्त र जनमुखी र कानून निर्माणमा जनमुखी र व्यवहारिक। व्यवहारिक भनेको के हो भन्ने कुरा संक्षिप्त रूपमा पहिले भनिसकेको छु। यहाँ अलिकति समिक्षा गर्नुपर्ने हामीले गरेका पनि छौं। हामीले त्यस विषयमा आफूले गम्भीरतापूर्वक लिएका छौं। त्यो कुरा के हो भने संघले कानून बनाइसकेपछि अनि प्रदेशमा कानून बनाउनुपर्ने, कतिपय कानूनहरू संघबाट बनिनसकेको हुनाले अब प्रदेशले संघबाट बनेका कानूनमा टेकेर त्यस्तो मर्मअनुसार बनाउनुपर्ने। संघका कानून पछ्याडि अनि प्रदेशका अगाडि बनाउन खोजेर मात्रै पनि अलिकति संघको तर्फबाट चाँडो कानून बनाइदिने कुरामा मुख्यतः सरकारको हो त्यो पहल कदमी र हाम्रो पनि पहल कदमी धेरै महत्वपूर्ण हुन्छ। अहिले हामीले यो सदनमा धेरै विधेयकहरू दर्ता भएका छन्। त्यसलाई अगाडि बढाउन पाइएको छैन। कति समितिबाट पास भएका विधेयकहरू

पनि हामीले बनाउन पाएका छैनौं । तपाईंहरूलाई त्यसलाई अफ्यारो परेको छ भन्ने कुरा हामीलाई धेरै राम्रोसित थाहा छ । हामीलाई गहिरोगरी अनुभूति भएको छ । हामी मुख्यतः अध्यक्षज्यू र मेरो बिचमा छलफल अन्तरक्रिया त्यसैगरि विज्ञ विशेषज्ञहरु, सचिवालयका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरु सबैसित हामीले त्यसको गम्भीरतापूर्वक छलफल गरेका छौं । आगामी अधिवेशनलाई हामीले अली नयाँ ढङ्गले चलाउनका लागि कोशिस गरिरहेको छौं । मैले अधि नै बहुआयामिक महत्वको भनेको छु नि, हामीलाई आगामी अधिवेशनमा सञ्चालन गर्नका लागि यो कार्यक्रम यहाँ गरेको कारणले हामी अहिले दिनदिनै आइरहेका छौं । एकैचोटि एकै नजरमा हेरेर यहाँ के कमी छ कस्तो छ भन्ने बुझिँदैन । यहाँ आउँदै गर्दा चलायमान हुँदै गर्दा जनतामा एक प्रकारको गतिविधि अगाडि बढाउन थाल्ने छन् है भन्ने कुरा एउटा आशाको सञ्चार भएको छ । आशाको एउटा सन्देश गएको छ । त्यसकारण म तपाईंहरूलाई यो संघीय संसदबाट चाँडो यो विधेयकहरु पास गर्ने बनाइदिएर तपाईंहरूलाई अलिकति सहज गर्ने तिर हामीले मेहनत गर्ने छौं भन्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

अर्को धेरै महत्वपूर्ण कुरा, हामीलाई ठूलाठूला अवसर छन् चुनौती पनि छन् । मेरो तपाईंहरूलाई हृदयदेखि नै विनम्रतापूर्वक अनुरोध के छ त भन्दाखेरि हाम्रो मेहनत, परिश्रमले र हाम्रो योग्यता र क्षमताले स्थानीय तहलाई प्रदेशले नै अभिभावकत्व दिनुपर्छ । किनभने संघ त धेरै माथि छ । अहिले प्रदेशले के उपायहरु हुन सक्छन ? कसरी त्यो समन्वय गर्न सकिन्छ ? त्यो स्थानीय तहलाई अभिभावकत्व दिने, उहाँहरूलाई कानून निर्माणमा सहयोग गर्ने कुराले त्यहाँको नेतृत्व एकातिर स्थापित भइरहेको हुन्छ, अर्कातिर स्थानिय तहलाई एउटा दिशानिर्देश भइरहेको हुन्छ, सुशासनमा र त्यसैगरि भनौं न त्यहाँ अन्य क्रियाकलापहरु अगाडि बढाउनका लागि धेरै महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । यसअर्थमा यसमा पनि ध्यान दिनु नै हुनेछ भन्ने छ । धेरै हामीले छलफल गरेका छौं, अलिकति सम्भनालाई सजिलो होस भनेर मैले कतिपय बुँदालाई अलिकति ठोस मुर्त गरेर भनिरहेको छु । अब अर्को कुरा यो हामीमा पनि लागू हुन्छ, विधेयकलाई गुणस्तर बनाउने अथवा यो गुणस्तर बनाउने कुरामा अब हामीले कमि देखेका छौं । अलिकति विधेयकलाई चाँडोचाँडो पास गर्ने, हतार-हतारमा पास गर्ने । हुन त चाँडो-चाँडो पास गर्ने इच्छा हुँदै कतिपय विधेयकहरु घण्टौं अड्कएका छन् । कतिपय सन्दर्भमा ती पास भएका छन्, चाँडोचाँडो पास भएका छन् । त्यहाँ फेरि भनौं न हामी सबै सांसदहरुको आ-आफ्ना Interest ले पनि काम गरेका छौं । ती Interest हरु त्यहाँ घुस्न नपाउन, पुरै अब हामीले जति चाहेर पनि त्यो कहिकहिँ लुपहोल गएर एक दुई प्रतिशत त रहन सक्छ, तर कसैका Interest हरु त्यहाँ नघुसुन भन्ने कुरा हामीले सचेत रहनु पर्छ भन्ने लाग्छ ।

अर्को कुरा मैले हिजो पनि भनेको थिएँ, आज विशेष जोड दिएर के भन्न चाहन्छु भने, हामीले समितिहरूलाई सक्रिय बनाउनै पर्दछ । किनभने check and balance को कुरा गर्दाखेरी फुल सदनले पनि गर्न सक्छ तर सबभन्दा बढी सभामुख महोदयहरु, उपसभामुख महोदयहरु, म जोड दिएर के भन्दछु भने, check and balance गर्ने भूमिका हामीले जतिपनि यो समितिहरूलाई सक्रिय बनाउन सक्छौं, त्यति त्यो भूमिका सुनिश्चित भएर अगाडि बढाउन सक्छौं । फुल सदन त मैले भने नि वास्तवमा भन्ने हो भने, त्यहाँ सबै कुरा टुडिगसकेपछि त्यहाँ त एउटा पास, गर्ने निर्णय गर्ने हो । केही केही कुराहरु त्यहाँ पनि परिपूर्ण समृद्ध बनाउन सकिएला । तर सबभन्दा बढी check and balance को सिद्धान्त अनुसार त्यहाँ लागू गर्ने कुरा भनेको समितिहरूलाई सक्रिय बनाउने कुराले हामीलाई पनि धेरै सहयोग पुग्छ । हामीले समितिरुलाई सक्रिय बनाउन सक्थौं, समितिका सभापतिहरूसँग निरन्तरको छलफल, बहस, अन्तरक्रियाद्वारा हामीलाई नै सहयोग पुग्छ र यो पनि एउटा हामीलाई सहयोग हुने सबैभन्दा महत्वपूर्ण माध्यम हो भन्ने मलाई लाग्छ । हामीले पनि त्यो प्रक्रिया सुरु गरेका छौं । र यस विषयतिर पनि तपाईंहरूको ध्यान जान्छ जस्तो लाग्छ । अब यो एउटा कुरा के पनि भएको छ भने, यो माथि संघीय संसदको हिसाबले, संघको सरकारको हिसाबले, संघको भनौं न समग्र संघको विस्तृत ऐन बनेको छ । माथि पनि छ र स्थानिय तहमा विस्तृत ऐन बनेको छ । अहिले प्रदेश तहमा विस्तृत ऐन बनेको छैन, त्यो

ऐन बनाउनेतिर पनि हामी लाग्नुपर्छ त्यो नहुँदासम्म पूर्ण हुँदैन र त्यसमा आवश्यकता अनुसार हामी पनि सहयोग गर्ने छौं । त्यो विस्तृत ऐन बनाउने । छ तल छ माथि छ तर प्रदेशमा छैन । त्यो बनाउनेतिर पनि हाम्रो ध्यान जानेछ । इस्युलाई अगाडि ल्याउने, यो कुरा कस्तो हुँदो रहेछ भने इस्युलाई अगाडि ल्याएर छलफलमा लान सकियो भने, हामीले अरुवाट सहयोग हुने, त्यसलाई परिपूर्ण बनाउन समृद्ध बनाउन पनि सहयोग मिल्छ । यसलाई औपचारिकता कसरी दिने भनेर तपाईंहरूले जुन भन्नुभएको छ नि, यहाँ अध्यक्षज्यूले भन्नुभएको छ, अध्यक्षज्यू र मैले यहाँ उठेका कुरा, फेरी एकपल्ट राम्रोसँग दोहोर्‍याएर कि पोइन्टहरूका बारेमा छलफल गर्ने छौं । आवश्यकअनुसार हामी सम्माननीय प्रधानमन्त्रीजूसँग हामी छलफल गर्नेछौं । अहिलेका लागि औपचारिकता मुख्य कुरा होइन, हामी कति ठिक ढङ्गले छलफल गरिराख्छौं, ती सबै विषय मैले उल्लेख गरिसकें । एक-एक गरी दोहोर्‍याउनु पर्दैन । कति ठिक ढङ्गले छलफल गर्छौं भन्ने कुरा मुख्य हो तर यसलाई औपचारिकता दिनका लागि पनि तपाइहरूले जुन गम्भिरताकासाथ, जुन महत्व दिएर भन्नुभएको छ, त्यसका लागि हामी कुरा गर्छौं, ति कुराहरू अगाडि साँझौं ।

अब आयो, २ नम्बरका सभामुखज्यूले लेखा समितिको कुरा गर्नु भएको छ । यो हामीलाई यो कुरा गर्नुपर्छ भन्ने लागिरहेको छ । अब त्यसका साथसाथै यो अनुगमन, यो स्थानीय तहको जागिरै त्यस्तो मातहत त होइन प्रदेशतहको तर अधिकतम स्थानीय तहलाई सहयोग गरेर वा अलिकति दिशानिर्देश गर्ने कुरामा हामीले सहयोग गर्नुपर्छ । मेरो एउटा सुझाव के छ भने यो हाम्रो पनि यो औपचारिकता दिउँला यस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि । तपाईंहरूकै बीचमा पनि एउटा प्लेटफर्म बनाउँदा राम्रै हुन्छ । वर्णानुक्रम अनुसार अध्यक्षता गर्दै गर्ने, अनि त्यसपछि कार्यक्रम पनि वर्णानुक्रम अनुसार कहाँ गर्ने भन्ने कुरा हुन्छ । त्यसअर्थमा एउटा लुज फोरम जस्तो सबै सभामुख, उपसभामुख राखेर एउटा गर्ने र निरन्तर छलफल गरिरहने, मौका पाउनासाथ, फुर्सद हुनासाथ । जति अभ्यासमा जान्छौं, learning by doing, doing by learning कै सिद्धान्तलाई हामीले अंगिकार गर्‍यौं भने फेरि एउटा सुप्रसिद्ध भनाइ छ नि 'मुख्यकुरा सिक्नमा सिपालु हुनु हो ।' मुख्यकुरा सिक्नमा सिपालु हुनु हो भन्ने कुरालाई हामीले गहिरो गरि आत्मासात गर्‍यौं भने वास्तवमा सिक्ने अनेक उपायहरू हामीलाई दिमागमा आउन सक्छन् । यी कुराहरूमा ध्यान जाने नै छ भन्ने मलाई लाग्छ ।

अब म अन्तिममा अलि जोड दिएर के भन्न चाहन्छु भने हाम्रो यो परिवर्तनका लागि भएका सबै यी सशस्त्र संघर्षहरू, जनआन्दोलनहरू, जनसंघर्षहरू सबै मौलिक प्रकारका छन् । हाम्रो यो संविधान पनि मौलिक प्रकारको छ । हाम्रा अभ्यासहरू पनि अर्थात् यसो भनौं, हामी संसारका सबै अभ्यासहरू आत्मसात गर्न तयार छौं । हामी त्यस्तो संकिर्ण हुन चाहँदैनौं र हाम्रो संसद हाम्रै प्रकारको छ । मौलिक प्रकारको, यो निरन्तरतामा होइन । यो पञ्चायतको त हुँदै होइन, बहुदलको पनि यो निरन्तरता होइन, धेरै आयमहरू थपिएका छन् । त्यसकारण यो नितान्त मौलिक छ । यो मौलिकतालाई हामीले अझ स्थापित गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । अर्थात् मैले त्यो शब्द नै प्रयोग गर्छु, मेरो आसयलाई बुझाउनका लागि यो निरन्तरतामा क्रमभङ्ग हो । तर जसरी निरन्तरतामा क्रमभङ्ग भएर संविधान आएको छ र जसरी निरन्तरतामा क्रमभङ्ग गरेर अगाडि जानुपर्‍यो, त्यो गर्ने कुरामा अलिकति पुगेको छैन । त्यसमा अगाडि बढ्नका लागि हाम्रो एकता, अथवा एकता त छँदैछ । मलाई लाग्छ, हिजोदेखि अहिलेसम्म कार्यक्रमले पनि के स्पष्ट देखायो त भन्दाखेरि, हाम्रो समान धारणा छ, समान सोचाई छ, अर्थात् के भने हामीले स्वतः सोच्ने, कर्णालीमा बसेर पनि सोच्ने सभामुखज्यूको सोचाई उता सूदुरपूर्वमा बस्ने र सबै प्रदेशमा बसेर सोच्ने तपाईंहरूको तरिका र ज्ञानको आयतन त फरक फरक होला तर सोच्ने तरिका र दृष्टिकोण समान छ । हामीले समान ढङ्गले नै सोचिराखेका छौं । त्यसकारण हामीले अब नयाँ ढङ्गले स्थापित गर्नका लागि म फेरि दोहोर्‍याएर भन्छु, हामी सबैलाई ठूलाठूला चुनौतीहरू पनि छन् र त्यो चुनौतीभन्दा हामीलाई अवसर निकै महान् छ । त्यसकारण यो महान अवसरलाई, भनौं न महान् सम्भावनालाई वास्तविकतामा परिणत गर्नका लागि एकमात्र कुरा के हो भने हाम्रो बीचमा दरिलो समझदारी र त्यो समझदारीका आधारमा बेला-बेलामा विचार विमर्श सदन चलेको बेलामा त हामीलाई त्यो संभव हुँदैन । फुर्सद पाउनासाथ केही गर्नुपर्छ र तपाईंहरूले

पनि एउटा प्लाटफर्म बनाएर स्थानीय तहलाई पनि सहयोग गर्ने, अभिभावकत्व प्रदान गर्ने, आफ्ना अभ्यासहरूको बारेमा दिशा निर्देश गर्ने, उहाँहरूको अनुभव बडो हार्दिकतापूर्वक स्वीकार गर्ने । किनभने मैले हिजो भनेको थिएँ, तपाइहरू लाखौं लाख जनताको बीचमा हामीभन्दा पनि बढी, हामी त देशको मुख्य सहर राजधानीमा छौं । यहाँ, प्रत्यक्ष जनतासँग अन्तरक्रिया छलफल गर्ने अवसर तपाइहरूलाई भन्दा हामीलाई कम छ । अझ म भन्छु, तपाइहरू मझौला सहरहरूमा हुनुहुन्छ । तर वास्तविक जनता, कतिपय त स्थानीय तह त ती खश्रुका बोटमुनि बस्ने जनतासित हुनुहुन्छ ।

हामीले गणतन्त्र, यो संघीयता किन ल्याएका छौं त भन्दाखेरि हामीले यो देशलाई एउटा समृद्धिको बाटोतिर लैजानको लागि । जब ती खश्रुका बोटमुनि बस्ने तल्लोभन्दा तल्लो वर्गलाई हामी अगाडि ल्याउँछौं, उनीहरूका आवाजहरू हामी सदनको माध्यमबाट जब प्रतिध्वनित गर्छौं, त्यतिबेला मात्र सफलता हुनसक्छ । किनभने एउटा मान्छेको चित्त दुख्यो भने भोलि सयवटा मान्छेको चित्त दुख्छ । सयको हजार हुन्छ, लाखौं हुन्छ र यो जनताको विश्वास प्राप्त नगरेसम्म हामीले राखेका लक्ष्य उद्देश्यहरू पूरा गर्न सक्दैनौं । त्यसकारण हाम्रा हर क्रियाकलापहरू ती आदिवासी, जनजाति, दलित ती सबै तल्लो वर्गकोलाई हामी कसरी बाँडिदिन सक्छौं । हामी जनप्रतिनिधिहरूले सोच्ने, अझ हामीले त्यो छलफलको वातावरण बनाउने, नेतृत्वमा रहेकाहरूले सोच्ने तरिका के हुन्छ त भन्ने मलाई लाग्छ भने जनप्रतिनिधिभन्दा नजिकको जनताको लागि अरु मान्छे कोही हुनसक्दैन । किनभने अरुको त अरु काम हुन्छ । हामीले के विश्वास दिलाएका हुन्छौं उहाँहरूलाई भनेदेखि, सँधै तपाइहरूका लागि हामी समर्पित हुन्छौं भनेका छौं । बाउआमा, दाजुभाइ, दिदीबहिनी भन्दापनि हामी तिनी जनताका लागि सबैभन्दा नजिकको मान्छे जनप्रतिनिधि हो ।

मलाई के लाग्छ भने, अलिकति मलाई शेयर गर्ने मौका दिनुहुन्छ भने सामान्य स्थितिमा जनताहरूको सबै डे टु डेका कामहरू हामीले दाल चामल सँधैभरी पुऱ्याउने कुरा त होइन । जब-जब जनताहरू दुःखमा पर्छन्, कठिनाईमा पर्छन् । तिनीहरूका बीचमा पुग्ने, तिनीहरूका आवाजहरूलाई सुन्ने, यतिमात्रै अरु धेरै भौतिक कुराहरू हामीले दिन सकेनौं भनेपनि हामीले हामी तपाइहरूको साथमा छौं, तपाइहरूसँग हामीले चुनावमा गरेका प्रतिवद्धताहरू बिर्सिएका छैनौं भन्ने कुराहरू जीवन व्यवहारद्वारा पुष्टि गर्नुपर्छ । अन्तिममा के भन्न चाहन्छु भने हामीले केही कुरा यो लिपिवद्ध गरेर प्रचार पनि गर्नुपर्ने हुन्छ । तर हामीले मुख्य रूपमा हाम्रा विचारद्वारा, हाम्रो देशभक्तिपूर्ण भावनाद्वारा, हाम्रो आचरणद्वारा र हाम्रा दैनिकी क्रियाकलापद्वारा जनतालाई यी प्रतिनिधि हाम्रै साथमा छन् भन्ने विश्वास दिलाउन सकियो भने उहाँहरूले अलिअलि तलमाथि गरेपनि हामीलाई छुट दिनुहुनेछ, हामीलाई सहयोग गर्नुहुनेछ । जनताको विश्वास आर्जन गरियो भने हामी धेरै ठूला ठूला काम गर्न सक्छौं । अब कसरी हामीले जनताका बीचसम्म पुऱ्याउने कुरामा सोचौं ।

अन्तिममा मलाई के लागेको छ भने यो हेर्दा सरल छ, सामान्य छ र हामीले हाम्रै संघीय संसदमा यति भव्य कार्यक्रम गरेका छौं । सुरक्षाको दृष्टिकोणबाट पनि र अरु व्यवस्थापनको दृष्टिकोणबाट पनि अहिलेको हाम्रो यहाँको सापेक्षतामा, यहाँको स्थितिमा यो राम्रो व्यवस्थापन गर्नुभएको छ । यसअर्थमा महासचिवलगायत संसद सचिवालयका सबै कर्मचारीहरूलाई र मुख्य त यो लिडरसीपले एकरूप समझदारी कायम गरेकै हुनाले नै हामीले यो ढंगको कार्यक्रम यति सफलतापूर्वक गर्न सकेका छौं । यहाँ तपाइहरूले भनेका कुरा पनि हामीले सबै टिपेका छौं । निष्कर्ष पनि हामीले फेरि एकपल्ट हेर्ने छौं र ती सबै सुझावहरूलाई समेटेर हामी लैजानेछौं र अर्को कुरा अघि कतिपय कठिनाईहरूको बारेमा कुरा गर्नुभएको छ । मुख्य सन्दर्भमा सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूसँग, अध्यक्ष र मैले सल्लाह गरेर उहाँसित कुरा गरिनेछ । यो हामीले यसो गर्नु भन्ने सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यूसम्म पनि हामी तपाइहरूको भावनाहरूलाई पुऱ्याउने छौं । अहिलेलाई के भने यो कोरोनाको पनि जोखिम अब मुखै त देखाउन नपाउने बेला छ । त्यसोभएपछि अहिलेलाई विभिन्न कारणले गर्दाखेरि ठूलाठूला उच्चस्तरीय भ्रमणहरू पनि छन्, अरु ठूला ठूला काम पनि छन् । सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूको, राष्ट्रपतिज्यूको । छिमेकी मित्रराष्ट्र चीनको रक्षामन्त्री आउँदै हुनुहुन्छ । यस्तो बेलामा भन्दा फेरि आगामी दिनमा हामी फेरि सामूहिक रूपमा पनि

भेरेर हाम्रा कुराहरु, वास्तवमा हामी दुईजनाले कति सक्छौं, तपाइहरुको भावना समेटेर प्रस्तुत गर्न । पछि फेरि यस्तो अवसरको वातावरण हामी बनाउनेछौं । त्यतिखेर फेरि सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यू, सम्माननीय राष्ट्रपतिज्यू अरु आवश्यकताअनुसार हामी भेटघाट गर्ने नै छौं । फेरि पनि म अन्तरतम हृदयदेखि नै सबैलाई धन्यवाद दिदै यो कार्यक्रम यहीं समापन भएको घोषणा गर्दछु । धन्यवाद ।

कार्यक्रमको निष्कर्ष

प्रतिनिधि सभाका सम्माननीय सभामुख अग्निप्रसाद सापकोटा, राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्ष गणेशप्रसाद तिमिल्सिना, राष्ट्रिय सभाका माननीय उपाध्यक्ष शशिकला दहाल र प्रदेश सभाका माननीय सभामुख र माननीय उपसभामुखहरुबीच संघीय संसद सचिवालयको आयोजनामा मिति २०७७ मंसिर १२ र १३ गते संघीय संसद भवन काठमाडौंमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भयो । यसअघि चन्द्रागिरी, सौराहा र पोखरामा सम्पन्न अन्तरक्रिया कार्यक्रमका निष्कर्षहरुको समिक्षा, आपसी समन्वय र सहकार्य लगायतका विषयमा भएको दुई दिने छलफल पश्चात् हामी निम्नानुसारको निष्कर्षमा पुगेका छौं :-

१. संघीय संसद र प्रदेश सभा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम, सभाहरुबीच पारस्परिक सिकाइ, साझा सवालहरुको पहिचान, सभाका कामकारवाहीहरुलाई थप प्रभावकारी र रचनात्मक बनाउन महत्वपूर्ण रहिआएको तथ्य आत्मसात गर्दै यस प्रकारका कार्यक्रमहरुलाई निरन्तरता दिने ।
२. संघीय संसद र प्रदेश सभालाई जीवन्त र जनमुखी बनाउन आ-आफ्नो स्थानबाट थप रचनात्मक र प्रभावकारी भूमिका खेल्ने ।
३. संविधानमा उल्लिखित संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका साझा अधिकारका विषय र प्रदेश तथा स्थानीय तहको कानून निर्माणका लागि आवश्यक रहेका संघीय कानूनहरु निर्माण गर्न सम्बन्धित पक्षको ध्यानाकर्षण गराउने ।

४. संघीय संसद र प्रदेश सभाबाट निर्माण भएका कानूनहरुको कार्यान्वयनको वारेमा अध्ययन अनुसन्धान गर्नुका साथै आपसमा सहयोग, समन्वय र अन्तरक्रिया गर्ने परिपाटीलाई थप प्रभावकारी बनाउने ।
५. संघीय संसद र प्रदेश सभा सञ्चालनका लागि आवश्यक बजेट तथा कार्यक्रम संघीय संसद र प्रदेश सभाहरुबाटै तर्जुमा गरी वार्षिक बजेटमा समावेश गर्ने व्यवस्था गर्न पहल गर्ने ।
६. संघीय संसद र प्रदेश सभाका माननीय सदस्यहरु र कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि, अनुभव आदान प्रदान र अध्ययन भ्रमण जस्ता कामलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
७. प्रदेश सभाप्रति जवाफदेही र उत्तरदायी हुने गरी कर्मचारीको व्यवस्था गर्न सेवा सुविधा-सर्त सम्बन्धी छुट्टै कानूनी व्यवस्था गरी प्रदेश सभा सेवा समुह गठनका लागि आवश्यक पहल गर्ने ।
८. कोभिड १९ को महामारीका बीचमा संघीय संसद र प्रदेश सभा संचालन गर्नुपर्ने अवस्था आएकोले सरकारले तोकेको स्वास्थ्य मापदण्डको पालना गर्दै सभा संचालन गर्न र कोभिड १९ सम्बन्धी जनचेतनाका लागि नेतृत्वदायी भूमिका खेल्ने ।
९. संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको विकास, विस्तार र सुदृढिकरण गर्दै विकास र सम्वृद्धिको प्रतिफल जनस्तरमा पुऱ्याउन राज्यका सबै संरचनाहरुबीच उचित समन्वय, सहकार्य र आम जनसमुदायको ऐक्यवद्धता आवश्यक छ । लोकतन्त्रको विकल्प अझ उन्नत लोकतन्त्र नै हो भन्ने मान्यतालाई आत्मसात गर्दै लोकतान्त्रिक मुल्य मान्यतालाई जीवन पद्धतिका रुपमा थप सुदृढ गर्दै जाने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछौं ।

अन्तमा, कार्यक्रमलाई सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने संघीय संसद सचिवालय र सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछौं ।

संघीय संसद	सम्माननीय सभामुख अग्निप्रसाद सापकोटा सम्माननीय अध्यक्ष गणेशप्रसाद तिमिल्सिना माननीय उपाध्यक्ष शशिकला दहाल
प्रदेश नं. १	माननीय सभामुख प्रदीप कुमार भण्डारी माननीय उप सभामुख सरस्वती पोखरेल
प्रदेश नं. २	माननीय सभामुख सरोज कुमार यादव माननीय उप सभामुख उपमा कुमारी देव
वागमती प्रदेश	माननीय सभामुख सानु कुमार श्रेष्ठ माननीय उप सभामुख राधिका तामाङ
गण्डकी प्रदेश	माननीय सभामुख नेत्रनाथ अधिकारी माननीय उप सभामुख सृजना शर्मा
लुम्बिनी प्रदेश	माननीय सभामुख पूर्णबहादुर घर्ती

कर्णाली प्रदेश

सुदूरपश्चिम प्रदेश

माननीय उप सभामुख कृष्णी थारु

माननीय सभामुख राजबहादुर शाही

माननीय उप सभामुख पुष्पा घर्ती विष्ट

माननीय सभामुख अर्जुनबहादुर थापा

माननीय उप सभामुख निर्मला बडाल जोशी

मिति : १३ मंसिर, २०७७

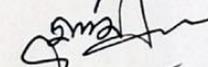
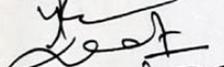
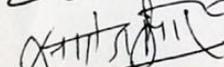
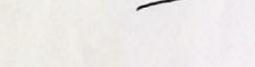
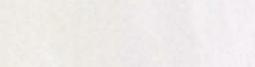
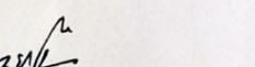
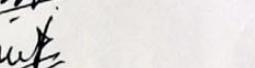
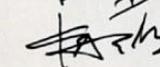
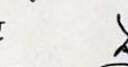
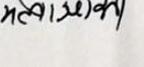
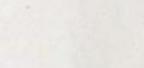
संघीय संसद सचिवालयद्वारा आयोजित 'संघीय संसद र प्रदेशसभा सञ्चालन अनुभव आदान प्रदान एवं अन्तरक्रिया कार्यक्रम' को निष्कर्ष

प्रतिनिधि सभाका सम्माननीय सभामुख अग्निप्रसाद सापकोटा, राष्ट्रिय सभाका सम्माननीय अध्यक्ष गणेशप्रसाद तिमिल्सिना, राष्ट्रिय सभाका माननीय उपाध्यक्ष शशिकला दहाल र प्रदेश सभाका मा० सभामुख र मा० उपसभामुखहरुबीच संघीय संसद सचिवालयको आयोजनामा मिति २०७७ मंसिर १२ र १३ गते संघीय संसद भवन काठमाडौंमा अन्तरक्रिया कार्यक्रम सम्पन्न भयो । यसअघि चन्द्रागिरी, सौराहा र पोखरामा सम्पन्न अन्तरक्रिया कार्यक्रमका निष्कर्षहरुको समिक्षा, आपसी समन्वय र सहकार्य लगायतका विषयमा भएको दुई दिने छलफल पश्चात् हामी निम्नानुसारको निष्कर्षमा पुगेका छौं :-

१. संघीय संसद र प्रदेश सभा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम, सभाहरुबीच पारस्परिक सिकाइ, साभा सवालहरुको पहिचान, सभाका कामकारवाहीहरुलाई थप प्रभावकारी र रचनात्मक बनाउन महत्वपूर्ण रहिआएको तथ्य आत्मसात गर्दै यस प्रकारका कार्यक्रमहरुलाई निरन्तरता दिने ।
२. संघीय संसद र प्रदेश सभालाई जीवन्त र जनमुखी बनाउन आ-आफ्नो स्थानबाट थप रचनात्मक र प्रभावकारी भूमिका खेल्ने ।
३. संविधानमा उल्लिखित संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका साभा अधिकारका विषय र प्रदेश तथा स्थानीय तहको कानून निर्माणका लागि आवश्यक रहेका संघीय कानूनहरु निर्माण गर्न सम्बन्धित पक्षको ध्यानाकर्षण गराउने ।
४. संघीय संसद र प्रदेश सभाबाट निर्माण भएका कानूनहरुको कार्यान्वयनको वारेमा अध्ययन अनुसन्धान गर्नुका साथै आपसमा सहयोग, समन्वय र अन्तरक्रिया गर्ने परिपाटीलाई थप प्रभावकारी बनाउने ।
५. संघीय संसद र प्रदेश सभा सञ्चालनका लागि आवश्यक बजेट तथा कार्यक्रम संघीय संसद र प्रदेश सभाहरुबाटै तर्जुमा गरी वार्षिक बजेटमा समावेश गर्ने व्यवस्था गर्न पहल गर्ने ।
६. संघीय संसद र प्रदेश सभाका माननीय सदस्यहरु र कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि, अनुभव आदान प्रदान र अध्ययन भ्रमण जस्ता कामलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
७. प्रदेश सभाप्रति जवाफदेही र उत्तरदायी हुने गरी कर्मचारीको व्यवस्था गर्न सेवा सुविधा-सर्त सम्बन्धी छुट्टै कानूनी व्यवस्था गरी प्रदेश सभा सेवा समुह गठनका लागि आवश्यक पहल गर्ने ।
८. कोभिड १९ को महामारीका बीचमा संघीय संसद र प्रदेश सभा संचालन गर्नुपर्ने अवस्था आएकोले सरकारले तोकेको स्वास्थ्य मापदण्डको पालना गर्दै सभा संचालन गर्न र कोभिड १९ सम्बन्धी जनचेतनाका लागि नेतृत्वदायी भूमिका खेल्ने ।

९. संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको विकास, विस्तार र सुदृढिकरण गर्दै विकास र सम्वृद्धिको प्रतिफल जनस्तरमा पुऱ्याउन राज्यका सबै संरचनाहरूबीच उचित समन्वय, सहकार्य र आम जनसमुदायको ऐक्यवद्धता आवश्यक छ । लोकतन्त्रको विकल्प अझ उन्नत लोकतन्त्र नै हो भन्ने मान्यतालाई आत्मसात गर्दै लोकतान्त्रिक मुल्य मान्यतालाई जीवन पद्धतिका रुपमा थप सुदृढ गर्दै जाने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछौ ।

अन्तमा, कार्यक्रमलाई सफलतापूर्वक सम्पन्न गर्न आवश्यक व्यवस्थापन गर्ने संघीय संसद सचिवालय र सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछौ ।

संघीय संसद	सम्माननीय सभामुख अग्निप्रसाद सापकोटा	
	सम्माननीय अध्यक्ष गणेशप्रसाद तिमिल्सिना	
	माननीय उपाध्यक्ष शशिकला दहाल	
प्रदेश नं. १	माननीय सभामुख प्रदीप कुमार भण्डारी	
	माननीय उप सभामुख सरस्वती पोखरेल	
प्रदेश नं. २	माननीय सभामुख सरोज कुमार यादव	
	माननीय उप सभामुख उपमा कुमारी देव	
वागमती प्रदेश	माननीय सभामुख सानु कुमार श्रेष्ठ	
	माननीय उप सभामुख राधिका तामाङ	
गण्डकी प्रदेश	माननीय सभामुख नेत्रनाथ अधिकारी	
	माननीय उप सभामुख सृजना शर्मा	
लुम्बिनी प्रदेश	माननीय सभामुख पूर्णबहादुर घर्ती	
	माननीय उप सभामुख कृष्णी थारु	
कर्णाली प्रदेश	माननीय सभामुख राजबहादुर शाही	
	माननीय उप सभामुख पुष्पा घर्ती विष्ट	
सुदूरपश्चिम प्रदेश	माननीय सभामुख अर्जुनबहादुर थापा	
	माननीय उप सभामुख निर्मला बडाल जोशी	

मिति : १३ मंसिर, २०७७